ԵՐԵՍՈՒՆ ԵՒ ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 3498 ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 3 ՕԳՈՍՏՈՍ 1883 Ն. Տ. 15 ՕԳՈՍՏՈՍ 1883

ԳԱՅՄԱՆՔ

Տարեկան գին	Կ. Պոլսոյ համար	10	Օսմ.
» »	Գաւառաց	» 12	»
Վեցամսեայ »	Կ. Պոլսոյ	» 5 1/2	»
» »	Գաւառաց	» 6 1/2	»

Օտար թղթատարով ղրկուած 2 1/2 լիրա

Ծանուցման տողը մէկ անգամի համար 3 ղրշ. երկու անգամի համար 2 ղրշ է. աւելի անգամներու համար զատ սակարկութիւն կը լինի.

ՄԱՍԻՍ
ԼՐԱԳԻՐ

ԳԱՅՄԱՆՔ

Դուրս ղրկուած դրամոց համար ծախքը խմբագրութեան վրայ է.

Լրագրոյ վերաբերեալ նամակ կամ որ եւ իցէ գրութիւն ղրկողք Տնօրէնին պիտի ուղղեն Կ. Պոլիս Բեզա փաշա խանը, Շարք Զարգրը թիւ 33 Մասիսի դրասենեակը.

Հանրու ծախքը չվճարուած նամակ չընդունուիր.

Զանցուած նամակ, յօդուած, եւայլն ետ չեն տրուիր.

30 ՓԱՐԱՅ

ՀԱՆԴԱՊԱՁՕՐԵԱՅ

30 ՓԱՐԱՅ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ներքին լուրեր. — Հեռագրական լուրեր. — Ազգային լուրեր. — Ազգային տեսութիւն. — Քոլէրա. — Վերակազմութիւն Եգիպտոսի (Տեղեկագիր Լորտ Տըֆրինի, վերջ). — Ուսումնասիրանք. — Անասնութեան առողջապահական նշանակութիւնը (վերջ). — Թերթօն — Դալաթիա.

Կ. ՊՈԼԻՍ 3 ՕԳՈՍՏՈՍ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կայսերական Իզզէտտին շոգենաւն, որ Գարատաղի Նիքիթա իշխանը մայրաքաղաք պիտի բերէ, նախընթաց օրը Գաթարօյ հասաւ. Ն. Բարձրութիւնն այսօր Գաթարօյէն շոգենաւ պիտի նստի, եւ Իզզէտտին շոգենաւին արագընթացութեան նայելով, կը կարծուի թէ շաբաթ օրը պիտի կրնայ հոս հասնիլ։

Կ'ըսուի թէ վեհ. Սուլթանն եւ Բ. Դրան կողմէ լինելիք պաշտօնական ընդունելութենէն զատ, մայրաքաղաքիս դեսպաններէն ոմանք եւս կը պատրաստուին պատուասիրական ընդունելութիւն մ'ընել իշխանին. ի մէջ այլոց Աւստրիոյ եւ Ռուսիոյ դեսպանները կը յիշուին, որք մէկ մէկ պարահանդէս պիտի տան եղեր ի պատիւ Նիքիթա իշխանին.

Ռուսիոյ դեսպան Պ. Նէլիտոֆ եւ Սպանիոյ դեսպան Պ. Լէհրէնոֆ երէկ Բ. Դուռն երթալով՝ տեսակցեցան Արտաքին գործոց Նախարար Արիֆի փաշայի եւ խորհրդական Տատեան Յարութիւն էֆէնտիի հետ.

Աւստրիական դաշնագրոյ վերաքննութեամբն զբաղող յանձնախումբը նախընթաց օրն իւր սովորական նիստն ըրաւ. Բիւչիլ էֆէնտի վաճառաց գնահատութեան նկատմամբ պատրաստած տեղեկագիրը ներկայեց. Ամերիկայի եւ ուրիշ քանի մը տէրութեանց պատուիրակներն յայտնեցին թէ Մաքսական նոր սակագնոյն պատրաստութեան համար պէտք եղած տեղեկութիւնները տալու պատրաստ են Բիւչէլ էֆէնտիի. Գերմանական պատուիրակը դեռ Բ. Դրան առաջարկներուն հաւանութիւն տալու արտօնութիւն ստացած չլինելով, նիստը վերցաւ՝ առանց նոր գումարման մ'օրն որոշելու.

Քուրիէ Տ'Օրիան լրագրոյն նախկին արտօնատէր Պ. Ճիամպէթթիի խմբագրութեամբ ժամանակէ մ'ի վեր Փարիզի մէջ հրատարակուող Քուրիէ Տիւ Լըվան անուն շաբաթաթերթին Թուրքիա մտնելն արգիլուեցաւ բարձրագոյն հրամանաւ.

Մոնիթէօր Օրիանթալ լրագիրը՝ տպագրական տեսչութեան հրամանաւ՝ մէկ ամիս դադարման դատապարտեցաւ. Այս դադարման պատճառը սա է թէ յիշեալ լրագիրը Բերայի վեցերորդ շրջանակի թաղապետութեան նախագահ Պլաք պէյի եւ Վագըթ լրագրոյ արտօնատէր Ֆիլիպ էֆէնտիի միջեւ ծագած անձնական վէճի մը նկատմամբ Քաղաքապետութեան կողմէ հրատարակեալ պաշտօնական ազդ մը խոտելի քննադատած էր.

Անցեալներս ծանուցինք թէ չորս Պէտէվի արաբք Եգիպտոսէն եկող առագաստանաւով մը ծածկաբար Դաւալա ելնելով հեռաւոր մայրաքաղաք կու գային. Ներքին գործոց նախարարութեան ձեռք առած միջոցներուն շնորհիւ յիշեալ Պէտէվիք ձերբակալուեցան Նիկոմիդիոյ շրջակայները. Քաղաքապետութեան խորհրդոյ անդամ Ահմէտ փաշա՝ ձերբակալեալ արաբներն հարցաքննելու համար երէկ Նիկոմիդիա ուղեւորեցաւ.

Կայսերական կառավարութիւնն որոշած է 5000 երիվար գնել թէ Ռուսիոյ եւ Հունգարիոյ մէջ. Գնուելիք երիվարաց վրայ հսկելու պաշտօնն Հօզ փաշային յանձնուած է.

Ժուռնալ Տը Քոնսթանթինոբլ իւր երէկեան թուով վերստին կը ծանուցանէ թէ Ռուսիա Ասիոյ մէջ իւր զինուորական պատրաստութիւնները մեծ փութաջանութեամբ յառաջ կը մղէ, եւ սահմանագլխին մօտ անդադար զօրք համախմբելով կ'ըստուարացնէ կովկասեան բանակը.

Ճէրիտէի Հավատիս կը ծանուցանէ թէ Բ. Դրան Ա. խրատագէտ խորհրդական Կէօշէր էֆէնտի եւ Օսմ. կայս. Պանքային քննիչ Պ. Իշմիթ եւ Աւստրիական ու Գերմանական դեսպանատանց երկու քարտուղարներն անցեալ ուրբաթ օրը Պէօյիւքտէրէէն լողալով Գանլըճա անցեր են. այս անցքը մէկ ժամ եւ մէկ քառորդ տեւեր է եւ Պ. Կէօշէր ամենէն առաջ հասեր է որոշեալ տեղը.

Այս առթիւ Վագըթի մէջ կը կարդանք.

«Մեր Հայ հայրենակցաց մէջ յառաջդիմութեան գաղափարը սակաւ ինչ յառաջ գնացած լինելով, այժմ քանի մը յառաջդիմասէր Նորահաս Հայեր Հայկական գրերուն տեղ Լատին գրեր դնելու եռանդեն բռներ են.

«Երբեմն մեր մէջ ալ Թրքական գրոց տեղ ուրիշ գրեր դնելու պէտքին վրայ պնդողներ գտնուած էին.

«Սակայն, փառք Աստուծոյ, հայրենասիրութեան գաղափարն յաղթած է այդպիսի տարապայման գաղափարաց եւ կը յուսանք թէ Հայոց գլխաւորներն ալ պիտի ընդդիմանան այս տարօրինակ գաղափարին.

«Նորահաս Հայոց կարծեաց համեմատ՝ հայկական գրերն յոյժ խառնակ լինելով, հարկ է եղեր անոնց տեղ լատին գրեր դնել».

Վագըթի ծանուցած այս գրական մեծ յեղափոխութեան վրայ մեք պարզապէս տեղեկութիւն չունինք. Ու մէկ խելացի հայ մարդէն կ'անցունէ թողուլ իւր նախնեաց պատուական այբուբենն, որ այնչափ լաւ կը պատշաճի հայ լեզուին հնչումները տալու, եւ ընդունիլ օտար այբուբէն մը իւր այն ամեն թերութեամբք ու ամենայն օտարութեամբ. Կը յիշենք միայն թէ մեր դադարման միջոցին Անդրանիկ Յովհաննէսեան անուն Ռումանացի հայ մը «Առաջնորդ Գաղղիերէն–Հայերէն զրուցատրութեան» անուամբ տետրակ մը հրատարակեց ի պէտս Ռումանաբնակ Հայոց, ուր հայերէն բառերը լատին տառից գրուած են. Բայց այս ձեռնարկ ազգային տառից փոփոխման նպատակաւ չլինելէ զատ, ինքնին աւելորդ ու անտեղի բան մ'էր, որ ո՛չ հետեւող ունեցաւ, ո՛չ ալ համակրող, եւ չէր կրնար ունենալ, ինչպէս ի հարկին կրնանք փաստիւք ցոյց տալ. Իրաց այս վիճակին մէջ, մեր Թուրք պաշտօնակիցն ապահով կրնայ լինել թէ իրեն իմաց տրուած փոփոխութիւնը բոլորովին երեւակայական է.

Թէրճիւմանի Հագիգաթ լրագիրը կը ծանուցանէ թէ Իւսկիւտար Գարաճա Ահմէտի իսլամական գերեզմանատան այն մասին մէջ, որ բնակութեանց աւելի մօտ է, թաղուած մեռելոց դիակները՝ ներկայ սաստիկ տաքութեանց ժամանակ՝ գարշահոտութիւն կը բուրեն. հետեւապէս կը խնդրէ ձեռնհաս իշխանութենէն, որ յիշեալ գերեզմանատան այդ մասին մէջ մեռելոց թաղումն արգիլուի.

Երէկեան Ֆար տիւ Պոսֆորի մէջ կը կարդանք.

«Կարինէն Աթէնք ղրկուած լրոց նայելով, Քուրդերէ եւ Չէրքէզներէ բաղկացեալ հրոսախմբեր Հայաբնակ գաւառները կ'ասպատակեն եւ քանի մ'աւազակութեան գործեր ըրեր են եղեր. Կը ծանուցուի թէ հինգ հեծեալ Քուրդերէ բաղկացեալ աւազակախումբ մը Գարա-Քէօբրիւ գիւղին վրայ յարձակեր, գլխաւոր վաճառականներն սպաններ եւ անոնց ստացուածքն առեր տարեր է. Կարնոյ կուսակալն անմիջապէս խումբ մը կանոնաւոր հեծելազօր ղրկեր է աւազակաց ետեւէն.

«Զանազան Քուրդ ցեղերու մէջ խռովութիւնք ծագեր են եւ Պայազիտի մօտ Սիբիքիս եւ Հասանանլի կոչուած ցեղերուն միջեւ կռիւ մը տեղի ունեցեր է, յորում առաջինն յաղթուեր է իւր պետը կորսնցնելով, եւ խռովութիւնք վերջացեր են».

Փիլիպէի համանուն լրագրին հետեւեալ քստմնելի դէպքը կը պատմէ.

Քանի մը Բուլկար գիւղացիք Օվչէ Քըլմէ գաւառակին մէջ Բանիչէրիէն Նովօ-Սէլօ տանող ճանապարհին վրայ ծուխ մը կը տեսնեն, եւ հետաքրքրութենէ շարժեալ մօտենալով սոսկմամբ կը տեսնեն թէ այրածը կառք մ'էր, որոյ մէջ մարդկային մարմին մը կար կիսովին ածխացեալ. Այս անլուր ոճրին հեղինակներն՝ իրենց քստմնելի գործը ծածկելու համար՝ քարիւղով թրջած էին կառքն ու կառապանը.

Թէրճիւմանի Հագիգաթ կ'իմանայ թէ Նիկոմիդիոյ մէջ Գարա-Սու կոչուած տեղւոյն շրջակայները նորէն աւազակախմբեր երեւան ելեր են.

Կ'ըսուի թէ հանրօգուտ շինութեանց նախարարութիւնն երկաթուղեաց միացման գծերուն վերաբերեալ տեղեկագիրը պատրաստած է, բայց դեռ չէ ներկայած նախարարաց խորհրդոյ. Կը կարծուի թէ, կ'ըսէ Էքսբրէս, տեղեկագիրը կը յանձնարարէ որ միացման գծերուն շինութեան համար արդի ընկերութեան հետ կարգադրութիւն մը կնքուի, եւ թէ յիշեալ նախարարութեան եւ Պ. Հիրշի ներկայացուցչաց միջեւ արդէն այս մասին նախնական բանակցութիւնք կը լինին. Առ այժմ ընկերութիւնն երկրաչափներ ղրկած է միացման կէտերը քննելու համար.

Ժուռնալ Տը Քոնսթանթինոբլ կ'ըսէ թէ Այնօրօզի մէջ կռիւ մը պատահած է, որ ինչ ինչ մտահոգութիւններ կը պատճառէ եղեր.

Շիրքէթի Խայրիէի 33 թիւ շոգենաւն երէկ Օրթագիւղի նաւամատոյցին առջեւ նաւակի մը զարնուելով, այս վերջինը մէջ տեղէն երկու կտոր եղաւ եւ մէջը գտնուող երկու ուղեւորք եւ նաւավարը ծովը թափեցան, բայց շոգենաւին նաւաստեաց օգնութեամբ կրցին ազատիլ.

Շիրքէթի Խայրիէ ընկերութեան Արնաւուտ գիւղի նաւամատոյցին տոմսակավաճառը նախընթաց օրն յանկարծամահ եղաւ.

Սամաթիա երթեւեկող հասարակութեան կողմէ գանգատներ կը լինին Եէնի-Գափուի երկաթուղւոյ կայարանապետին դէմ, որ ուղեւորաց հետ անվայել կերպիւ վարուելէ զատ՝ երբեմն ալ մինչեւ իսկ ծեծելու կը յանդգնի եղեր, ինչպէս որ երէկ իրիկուն ասոր մէկ փորձը տեսնուեր է.

Երկաթուղեաց տնօրէնութեան ուշադրութիւնը կը հրաւիրենք այս կէտի վրայ.

Ֆար Տիւ Պոսֆոր լրագիրն իւր երէկեան թուով [illegible] Էքսբրէսի մէջ հրատարակեալ Պահրի փաշայի նամակին արտայայտած յետոյ կը մաղթէ որ Ֆար Տիւ Պոսֆորի տնօրէնութեան դէմ Պահրի փաշայի բացած դատաստանը Բերայի ծածուկ ոստիկանութեան տեսչաց մթին գործին վրայ լոյս մը սփռելու նպաստէ.

Յիշեալ լրագիրը Պահրի փաշայի նկատմամբ պարզած կարգ մը զրոյցներ կը յիշէ դարձեալ. ի մէջ այլոց կ'ըսէ թէ Պահրի փաշա բարձրաստիճան անձանց գումարման մը մէջ յայտներ է եղեր թէ դատական քննութեամբ հաստատուեր է որ կեդրոնական բանտը գտնուող ոստիկանութեան տեսուչներէն ճշմարտութեան հակառակ վկայութիւնք կորզուեր են սպառնալեաց միջոցաւ. Յիշեալ լրագիրը կը յաւելու թէ՝ չկրնար հրաշխաւորել թէ Պահրի փաշա այսպիսի լեզու մը գործածած է, թէ ոչ, սակայն կրնայ հաստատել թէ բանտարկեալ տեսուչք իրենց պետին (Պահրի փաշայի) դէմ ձրի ամբաստանութիւններ ընելու համար՝ բռնութեանց չեն ենթարկուած, թէպէտ այսպիսի զրոյց մ'ելած է, որոյ հեղինակը վատահամբաւ կին մ'է եղեր. Այս կինը կեդրոնական բանտին մէջ այնպիսի յանցանքներ գործեր է, որ յիշեալ բանտին վերակացու Ալի պէյ անոր պատժուիլը խնդրեր է դատական գործոց նախարարութենէն, եւ այս խնդրոյս վրայ կատարուած պաշտօնական քննութիւն մը հաստատեր է թէ յանցաւոր կինը դիտմամբ բանտը մտեր է զրոյցներ հանելու համար եւ այս ընթացքն ուրիշ կողմէ թելադրուած է եղեր իրեն. Այս քննութենէն յետոյ կինն արձակուեր է բանտէն. Ինչ որ ալ լինի այս այլ ընդ այլոյ զրոյցներուն արժէքը, պէտք է որ դատաստանն իւր ընթացքը շարունակէ եւ յանցաւորք վերջին խստութեամբ պատժուին, ըստ որում, կ'ըսէ Ֆար, բանտարկեալ տեսուչք իրօք ըրած են այն զեղծումներն՝ որովք կ'ամբաստանուին.

ՔՕԼԷՐԱ

Զմիւռնիոյ կուսակալ Նաշիտ փաշա օգոստ. 1 թուով կը հեռագրէ Ներքին գործոց Նախարարութեան թէ Քլազոմէնի կայարանին մէջ քարանթինա սպասող անձանց թիւն է 1001, եւ թէ մինչեւ այն օրը կայարանին առողջապահական վիճակը գոհացուցիչ է, միայն թէ հիւանդանոցը գտնուող երկու եւ երեք հիւանդներէն մին, որ 65 տարեկան է եղեր, սովորական հիւանդութենէ մը մեռեր է՝ ըստ բժշկաց վկայութեան.

Մայրաքաղաքիս առողջապահական խորհուրդն իւր երէկի նստին մէջ որոշեց Զմիւռնիոյ շուրջը թէ ծովու եւ թէ ցամաքի կողմէ հաստատեալ քարանթինայի զինուորական շղթայն վերցնել, նկատելով որ այս տնօրէնութեան առիթ տուող կասկածելի պատճառները վերցած են, միայն թէ Զմիւռնիայէն եկող շոգենաւք 24 ժամ քարանթինա պիտի սպասեն Դարդանէլի առջեւ. Նմանապէս որոշեց Պէյրութի շուրջն հաստատեալ զինուորական շղթայն վերցնել, նկատելով որ այս տնօրէնութեան պատճառաւ Պէյրութի մէջ նպարեղինաց գիները տարապայման աւելցած են. միայն թէ Օսմ. իշխանութիւնք Իսկենտէրունէն մինչեւ Ղազա գտնուած տեղերէն եկող առագաստանաւուց անմաքուր անցաթուղթ պիտի տան, որպէս զի ուրիշ տեղեր քարանթինա սպասեն.

Քօլէրայի ծագումն ուսումնասիրելու համար Եգիպտոս ղրկուելիք գիտնոց յանձնախումբն, որ Ֆրանսացի հռչակաւոր գիտնական Պ. Լուի Բասթէօրի չորս աշակերտներէն կը բաղկանայ, ամսոյս 9ին Մարսիլիայէն մեկնեցաւ յԱղեքսանդրիա. Պ. Բասթէօր մանրամասն հրահանգներ տուած է, որք սա ենթադրութեան վրայ հիմնեալ են թէ՝ եթէ ոչ ստոյգ, յոյժ հաւանական է որ քօլէրան շնչառութեան գործարանաց միջոցաւ չմտներ մարդկային մարմինն ներս, այլ միայն մարսողական գործարանաց միջոցաւ. Կ'ըսուի թէ մայրաքաղաքիս առողջապահական խորհրդոյ Ֆրանսացի պատուիրակ Տոքթ. Մահէ յատուկ պաշտօնով Եգիպտոս պիտի ղրկուի. Ֆրանսական Նաչիօնալ լրագիրը գիտել կուտայ թէ յոյժ կարեւոր է որ Ֆրանսա Եգիպտոսի մէջ այնպիսի ներկայացուցիչ մ'ունենայ, որ կարենայ Անգղիացի բժշկաց յաւակնութիւններուն դէմ ազդուապէս կռուիլ.

Պրազիլիայէն երկուշաբթի առաւօտ մայրաքաղաքիս նաւահանգիստն հասնող Ամերիկեան շոգենաւ մը առողջապահական խորհրդոյ որոշմամբ Գավաքի առջեւ քարանթինայի ենթարկուեցաւ, որովհետեւ մեկնած ժամանակ Լիզպօնայի կայարանին մէջ քարանթինա ըրած էր, սակայն բեռն, որ խահուէ է, դուրս հանուած չէր.

ՀԵՌԱԳԻՐՔ

Փարիզ 13 օգոստ.

Գաւառական ժողովոց մասնակի նորոգման համար երէկ կատարուած ընտրութեանց մէջ հանրապետականք 120 աթոռ շահեցան. ընտրողաց թիւն էր 1430.

Լոնտրա 14 օգոստ.

Դանուբի դեսպանախորհուրդը հոս պիտի գումարի. Ռումանիոյ համաձայնութեան վրայ ընդհանրապէս քիչ յոյս կայ հոս.

Վիէննա 14 օգոստ.

Վիէննայի լրագիրք կը հաւաստեն թէ Ֆրանչիսկոս Յովսէփ կայսրն եւ Սերպիոյ Միլան թագաւորն ի մօտոյ իրարու պիտի հանդիպին Հունգարիոյ մէջ լինելիք զինուորական մեծ կրթութեանց ժամանակ.

Փարիզ 14 օգոստ.

Սպանիայէն եկած լուրերն ապստամբական որ եւ է նոր դէպք մը չեն ծանուցաներ.

Ֆրոշտորֆ 15 օգոստ.

Պուրպոններու երեց ճիւղին գլուխ Շամպօրի դուքսն հոգեվարք է.

ՔՕԼԷՐԱ

Աղեքսանդրիա 14 օգոստ.

Օգոստոս 13ին քօլէրայէն մեռնողներուն ցանկը.

Գահիրէ 11, Աղեքսանդրիա 44, Տիմիաթ 1, Ռէշիտ 2 (անգլիացի), Բուրլոս 9, Թանթա 2, Մահալէ քէպիր 3, Տամանհուր 13, Զակազիկ 2, Պէնհա 5, Ֆայում 18, Վերին Եգիպտոսի միացեալ քաղաքներուն մէջ 15, Զանազան տեղեր 330. Գումար 505.

Յունիս 24էն մինչեւ օգոստոս 12, այն է 50 աւուր մէջ քօլէրայէն մեռնողներուն թիւը 20,473է. որոց 3,568ը Գահիրէի եւ 175ն Աղեքսանդրիոյ մէջ.

ԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Գահիրէի Հայ գաղթականութիւնն արդեօք շատ վնասուեցաւ քօլէրայէն, որ այնչափ զոհեր ըրաւ Եգիպտոսի մայրաքաղաքին մէջ. Այս մասին գոհացուցիչ տեղեկութիւններ կը գտնենք տեղեկագրոյ մը մէջ, զոր Աբրոյեան Սահակ փաշա ղրկած է այս օրերս յՕգն. Պատրիարքարան. Ն. Վսեմութիւն կը ծանուցանէ թէ 15 ազգայինք քօլէրայէ բռնուեցան, բայց որովհետեւ ամեն նախահոգ միջոցներ ըստ կարի ձեռք առնուած էին, այսինքն դեղարան եւ հիւանդանոց մը պատրաստուած էին իւր կազմած յանձնախմբին ջանիւք, պէտք եղած դարմանները անմիջապէս ի գործ դրուեցան, եւ գոհութիւն Աստուծոյ, անոնցմէ ո՛չ մին մեռաւ. Օտարազգիներն իսկ գովեստ կը խօսին եղեր Հայոց այս առողջապահական զգուշութեանց ու խնամոց վրայ. Միայն այս բժշկական խնամոց կազմակերպութենէն առաջ երկու Հայ պանդուխտներ քօլէրայէն բռնուած են, եւ չազատեցան. Սահակ փաշայի այս խնդրոյ մէջ ցոյց տուած մարդասիրական գործունէութիւնն ազգային շնորհակալեաց արժանի է.

Ս. Պատրիարքն երկրորդ նամակ մ'ալ գրեց վսեմ. Նուպար փաշային ի Փարիզ, խնդրելով որ նիւթական նպաստ մ'ընէ Գահիրէի ազգային առողջապահական յանձնախմբին.

Ցաւօք սրտի կը լսենք թէ Մէճմուայը-Հավատիս լրագրի տնօրէն Թօլաեան էֆէնտի երէկ բանտարկուեր է.

Թայմզ իւր երկօրեայ Թերթին (Մէյլ) օգոստոս 6 թուոյն Արտաքին լրոց ամփոփման մէջ հետեւեալ հատուածը կը գրէ.

«Բ. Դուռը պաշտօնական քննութիւն մը կատարել տալով Հայաստանի մէջ, տեսաւ թէ հոն որ եւ է դժգոհութեան զգացում կամ գանգատ չկայ».

ԱԶԳԱՅԻՆ
ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

«Կրթութիւն ի հայրենեաց գաւառս» խորագրով անցեալ օր հրատարակեցինք Երզնկայէն մեր գրուած նամակ մը, որ քաղաքին ընկերական վարժարանին տարեկան հարցաքննութեանց ու մրցանակաբաշխութեան հանդէսին վրայ տեղեկութիւններ կուտար. Ընկերական վարժարանը քանի մը տարիէ հետէ հիմնուած է Երզնկացի երիտասարդաց ոմանց ջանիւք, եւ արդէն պտուղներ տուած է, ուսումնաւարտներ հանած լինելով. Ուսմանց յայտագիրն, որ ըստ բաւականին կարող ուսուցչական մարմնոյ մը ձեռամբ կ'աւանդուի խնամով ու անձնուիրութեամբ, չէ ծրգիւ միջնակարգ վարժարանաց յայտագիրն, ըստ որում հոն կը պակսին գիտութեանց եւ դպրութեանց ինչ ինչ կարեւոր ճիւղեր. Բայց Հայաստանի գաւառներն ըստ մեծի մասին պէտք չունին առաւել բարձր ուսմանց. ո՛չ ալ Հայաստանի ժողովուրդն իւր ուսումնասիրութեան այժմեան վիճակի մէջ կարող է պահել բարձրագոյն վարժարան մը (*), զի ընկերականն իսկ, հա-

---

(*) — Մեզ կը թուի սակայն թէ երկու կամ երեք գիտութիւնք կան, որոց գէթ սկզբունքներն ընկերականին նման բարեկարգ եւ յառաջադէմ վարժարանի մը մէջ այժմէն պէտք է աւանդուին, զի շատ կարեւոր են Հայաստանի հողատէր եւ երկրագործ ժողոկառակ իւր համեստ համեմատութեանց, նիւթապէս նպաստաւոր պայմանաց մէջ չգտնուիր դժբախտաբար։ Առ այժմ կարող չենք առաւել մանրամասնօրէն խօսիլ այդ կրթական հաստատութեան վրայ, որովհետեւ պէտք է սպասենք վարժարանին տարեկան Տեղեկագրոյն հրատարակման, որոյ դէմ ելած մէկ անակնկալ դժուարութեան վրայ տեղեկութիւն տըւինք անցեալ օր։ Աստ կը կրկնենք այդ առթիւ մեր յայտնած յոյսը, թէ Պատրիարքարանը պէտք է աշխատի այդ փոքրիկ դժուարութենէ և անոր յարակից նիւթական վնասներէն ազատելու Երիզայի վարժարանը։ Մեք սովորութիւն չունինք մեծ յոյսեր դնել կարեւոր խնդրոյ առթիւ Պատրիարքարանի միջամտութեանց ազդեցութեան վրայ։ Բայց օրինակի համար, Ազգային Վարչութենէն ճանչուած ու վաւերացուած դպրոցի մը տարեկան Տեղեկագրին հրատարակման պէս գէթ հանրային կարեւորութենէ զուրկ գործոյ մը մէջ՝ տակաւին կը յուսանք թէ այդ միջամտութիւն կրնայ օգտակար լինել։ Եթէ այս ևս չափազանց լաւատեսութիւն մ'է, կամ՝ անհնարին՝ պահանջել է, լաւ է և ի դէպ է որ գիտնանք։ Իսկ այս քանի մը տողերը գրելով մեր նպատակն է գոհութիւն յայտնել Երիզայի Ընկերական վարժարանին յաջող ընթացքին համար, յուսալով թէ նախ Երիզացիք՝ իրենք պիտի գնահատեն բարեկարգ և արդիւնաւոր վարժարան մը ունենալու առաւելութիւնները, մանաւանդ տեսնելէ յետոյ այն մեծասան՝ ուսումնաւարտներ, զորս այդ հաստատութիւն այս տարի նուիրած է իրենց, և թէ հայաբնակ գաւառաց մէջ ազգային կրթութեան գործին կարեւորութիւնն զգացող տարաբնակ բարեսէր ազգայիններ ալ չպիտի զլանան մերթ ընդ մերթ նիւթական նպաստներով քաջալերել Երիզայի Ընկերական դպրոցը։

Հայաստանի զաւակաց դաստիարակութեան գործին մէջ կարեւոր դեր մը կատարել կոչուած է նաեւ Կարնոյ Սանասարեան վարժարանն, որոյ Բ. տարւոյ Ցուցակին հրատարակեցինք անցեալ օր։ Իւր բարեգործ հիմնադիր, Աղա Մկրտիչ Սանասարեան, կրնայ և պէտք է նախանձելի օրինակ մը դառնալ մեր կարգ մը մեծատանց, որք անպատճառ կ'ուզեն որ Ազգն յարգէ զիրենք, առանց սակայն իրենց մէկ մեծագործութիւնը տեսնելու։ Սոսկ մեծագործութիւն մը չէ ազգային կալուածներու և ազգային գումարներու վրայ նայիլ, և առաջին կարգի վաշխառուի նման տոկոսներ սանալով գործ տեսնելէ յետոյ, այսինքն իւր քսակէ բարա մը չզոհելով հանդերձ, ազգային բարերարի կամ մինչեւ իսկ ազգային փրկչի տիտղոսներով փառաւորուելու թեկն ածել։ Եւ սակայն մեր մեծատանց մէկ մասին մեծագործութիւններն այդ տիպարէ տարբեր հանգամանք մը չունին։ Եթէ կայ բան մը որ այս տեսակ վհատեցուցիչ երեւոյթներու դէմ կը սփոփէ զմեզ, այն ալ ազգային յառաջդիմութեան ինչ ինչ անվրէպելի նշաններն են, որք յառաջ եկած են անկախաբար մեր մեծատանց դասուն կամքէն ու գործունէութենէն։ Այդ մխիթարական նշաններէ մին է Սանասարեան վարժարանն, որ կատարեալ միջնակարգ ուսումնարանի մը յատակիրն ունենալէ զատ, ապագային մէջ կը խոստանայ ունենալ և մասնագիտական եռամեայ շըրջան մը։ Աւելորդ է փաստաբանել Հայաստանի գլխաւոր քաղաքաց միոյն մէջ կրթական այսպիսի բարձրագոյն հաստատութեան մը պէտքըն, և բացատրել այն ծառայութիւններ զորս նա կոչուած է կատարել։ Քանի որ Սանասարեան վարժարանի անունը տարածուի, տարակոյս չունինք թէ Հայաստանցի ուսումնասէր ծնողներ պիտի փութան իրենց զաւակաց կատարեալ կրթութիւն մը տալու համար օգուտ քաղել անորմէ։ Ողնուամիտ Տ. Սանասարեան, դպրոցին բացման նախնական ծախքերն հոգալէ և պատեհ առթիւ յատուկ շէնք մը կառուցանելու համար պէտք եղած գումարն ապահովելէ զատ, յանձն առած է միապէս իւր ծախիւք հոգալ 36 ձրի աշակերտներ, որոց 24ն արդէն ընդունուած են, և մնացեալ 12ը պիտի առնուին զանազան հայաբնակ տեղերէ։ Այդ ազգային բարերարի սոյն մեծագործութեան արժէքն ըստ բաւականին երեւան հանած չէինք լիներ, եթէ չյարէինք թէ Կարնոյ մէջ բանալ տուած դպրոցին գլխաւոր ուսուցիչներն ու մանկավարժները նախապէս իւր ծախիւք կրթել տուած էր ի Գերմանիա, ուր անոնք մանկավարժական արուեստը քաջ ուսնելէ զատ, իւրաքանչիւրը գիտութեանց ու դըպրութեանց այլ և այլ ճիւղերը մասնագիտութիւն ըրած է իրեն, և տարակոյս չկայ թէ կատարելագոյն մեթոտներով պիտի ուսուցանեն զայնս։

Իսկ Վանէն մեզ եկած տեղեկութիւնք, վերաբերմամբ ազգային դաստիարակութեան գործին, ցաւալի են։ Տ. Մկրտիչ Փորթուգալեան ձեռնարկած էր ընել Վանայ համար ինչ որ Ընկերական վարժարանի հիմնադիրներն ըրած են Երիզայի համար. բայց Վանեցիք չունեցան Երիզացւոց կրթասիրութիւնն ու ազգային ոգին. Փորթուգալեանի «կեդրոնական վարժարանն Վասպուրականի» պիտի աւանդէր տեղւոյն թաղային վարժարանաց մէջ աւանդուածէն բարձրագոյն ուսումներ, իբրեւ միջնակարգ վարժարան մը, հանդերձ ինչ ինչ ուսմանց որք յատկապէս Հայաստանի ժողովրդեան համար կարեւոր են։ Պայմաններն անմատչելի չէին, և հիմնադիրն ինք, դաստիարակութեան գործին մէջ անփորձ անձ մը չլինելէ զատ, կարեւոր ծառայութիւններ մատուցած էր Վանեցւոց։ Նա վարած էր Միացեալ ընկերութեան Վանայ վարժապետանոցը, զոր փակել հարկ եղաւ աւելի կարօտ տեղերու ազգայնոց կրթութեան նըպաստելու համար։ Վանեցիք ժամանակին մեծ ցաւ զգացին վարժապետանոցին փակման համար, բայց երբ անոր յաջորդեց կեդրոնական՝ վարժարանն՝, իրենց ընթացքով ցոյց տուին թէ վարժապետանոցն օգտակար և սիրելի էր իրենց ո՛չ թէ կատարեալ կրթութիւն մը տալուն համար, այլ ձրի լինելուն համար։ Կը հաւատանք թէ Վանեցիք աղքատ են, բայց երբ կուսակալանիստ քաղաքի մը բնակիչք, իրենց ամենայն յաջողակութեամբ ու նպաստաւոր դիրքով հանդերձ, աղքատ են կ'ըսուի, հարկաւ առաւել աղքատ պէտք է լինի այդ կուսակալութեան գիւղօրէից ժողովուրդն։ Այս մտածումով փակեցաւ վարժապետանոցն, և ադոր տեղ պահուեցան Վասպուրականի գիւղօրէից մէջ բացուած դպրոցները։ Բայց Միացեալ ընկերութիւնը կեդրոնական վարժարանի հաստատման չօժանդակ՝ նպաստ մ'ըրաւ, 10-15 հազար ղրուշի գոյք և գրքեր թողլով անոր, այսինքն՝ նախնական պիտոյքն հոգալով, և ինչ որ Վանեցիք չեն ուզած հոգալ՝ քանի մը դասատուաց համար թոշակն է միայն։ Եթէ այս անտարբերութիւն շարունակէ, շատ չանցած ցաւօք սրտի պիտի լսենք կեդրոնական վարժարանին ալ փակումը։

Բայց գո՛նէ Վանեցիք ունենային կեդրոնական վարժարանին տեղը բռնող մէկ դպրոց, և Տ. Փորթուգալեանի չափ փորձառութիւն, հմտութիւն և անձնուիրութիւն ունեցող դպրոցի տնօրէններ։ Վանայ մէջ կան 8—10 թաղային դպրոցներ, բայց ամենքն ալ խեղճ բաներ են։ Հազիւ թէ արժանի են նախակրթարան կոչուելու, և կը գործածեն քառորդ դար առաջուան յայտագիր մը, որ չհամապատասխաներ Վանեցւոց արդի պէտքերուն։ Եթէ Վանեցիք չեն կրնար օգուտ քաղել Տ. Փորթուգալեանի ծառայութիւններէն իբրեւ տեր և տնօրէն անկախ վարժարանի մը, գոնէ կրնան այդպիսի ձեռնհաս վերատեսչի մը յանձնել իրենց թաղային վարժարանաց ընդհանուր տընօրէնութիւնը, զի այդ վարժարանաց մէջ կան նիւթական և բարոյական ոյժեր, որք կարող ձեռքով մը միացուելով, կրնան օգտակար լինել Վանեցւոց։ Փորձառութիւնը ցոյց տուած է որ եթէ թաղային վարժարանք ամուլ կը մնան, գլխաւոր պատճառն այն է թէ անոնք մասնաւոր վարժարանաց չափ չեն վայելեր ձեռնհաս վարչութեան մը և ուսուցչական կարող մարմնոյ մը առաւելութիւնները։ Բայց ուր որ այդպիսի վարչութիւն մը և ուսուցչական մարմին մը կը կոչուին թաղային վարժարան մը վարելու և ըստ բաւականին անկախօրէն գործելու թոյլտուութիւն կը գտնեն, կարող են արդիւնաւոր վիճակի մը մէջ դնել զայդ հաստատութիւն։ Վանեցիք ալ կրնան օգուտ քաղել փորձառութեան այս դասէն, և եթէ վերջնապէս՝ չպիտի կրնան ունենալ ինչ որ ունին և կը գնահատեն Երիզացիք, այն է՝ անկախ միջնակարգ վարժարան մը, կրնան լրջօրէն ձեռնարկել իրենց թաղային վարժարանաց միացման, բարեկարգման ու դասաւորման։ Բայց մեզ տրուած տեղեկութեանց նայելով, այդ գործ կը պատահի այնպիսի արգելքներու, որք ամենևին պատիւ չեն բերեր Վանեցւոց. կուսակցական կիրքերն ու վէճերն այսպիսի հանրօգուտ ձեռնարկ մը կարի կը դժուարացնեն եղեր։ Տ. Փորթուգալեան իբրեւ ժողովրդական մարդ՝ թշնամիներ ունի եղեր Վանեցւոց այն հարուստ դասուն մէջ, որ ծանօթ է իւր ինչ ինչ շահախնդրութեամբք։ Առաջարկուեր է զՏ. Փորթուգալեան ընդհանուր տընօրէն կարգել թաղային վարժարանաց, բայց այդ հարուստ դասն արգելք եղեր է, նախապատիւ համարելով ուղէտ մնացած տեսնել իւր ողայք, քան կրթուած շնորհիւ Տ. Փորթուգալեանի ձեռամբ մուծանելի բարենորոգմանց։ Այս ամէն տեղեկութիւնք երեւան կը հանեն իրաց վիճակ մը, որ խորին վիշտ միայն կրնայ պատճառել Վանեցւոց բոլոր ճշմարիտ բարեկամներուն։ Ժամանակ է սակայն որ եթէ Վանեցիք ունին նոյնն իսկ այն ազգային ոգւոյ որով այնչափ կը պարծին, մէ՛րժ տան այս ամօթալի վէճերու և հակառակութեանց, յօգուտ կրթական գործին, որ իրենց մեծագոյն գործը պէտք է լինի, և անոր յաջողումն ալ իրենց մեծագոյն փառքը։

ՔՈԼԵՐԱ

Քօլէրան վերջերս սաստիկ վիճաբանութեան մը առիթ տուաւ Բարիզի Բժշկութեան Ակադեմիային մէջ, եթէ այսպէս կրնանք ըսել կարծեաց անհամաձայնութեան մը, որ ծագած էր Ակադեմիայի մէկ անդամին և բոլոր միւս անդամոց միջեւ։ Այդ մէկ անձն է Պ. Ժիւլ Կէրէն, որոյ գլխաւոր հակառակորդն էր Պ. Ֆօվէլ, և վիճաբանուած կէտն էր Եգիպտոսի արդի Քօլէրային ծագման եղանակը։ Այս մասին կարծեաց տարբերութիւնն այնչափ մեծ էր և էական, որ եթէ Տօքթօրներու անհամաձայնութիւնն առածի կարգ անցած չլինէր, երկու նշանաւոր Բրօֆէսօրներու համար՝ անհնար պիտի լինէր այսչափ տրամագծօրէն տարբերիլ իրարմէ։ Պ. Ֆօվէլ, իւր պաշտօնակցաց մեծամասնութեան կրթնած, կը պնդէ թէ Քօլէրան Հնդկաստանէն ծագում առած է, և անտի Եգիպտոս բերուած է անգլիական նաւերով։ Պ. Կէրէն կը պնդէ, առանց երկրորդող ունենալու, թէ այդ ախտ երբեք մէկ երկիրէն ուրիշ երկիր մը չներմուծուիր, այլ ինքն իրեն ծագում կ'առնու տեղական պատճառներէ։ Ինչպէս կը տեսնեն ընթերցողք, վէճ մը կայ սոյն երկու կարծեաց միջեւ։ Վիճաբանութեան մէջ հակառակութեան ոգին ալ մուտ գտաւ, ըստ որում Պ. Ֆօվէլ, վերջին նստի մը մէջ, պարսաւանաց բուռ առաջնեց իւր պաշտօնակցի հերետիկոսական գաղափարաց համար, ցոյց տալու նպատակաւ թէ Ակադեմիոյ լրութիւնն համամիտ չէ անոր։ Ապարդիւն փորձ մ'եղաւ այդ, բայց կը բաւէր ցոյց տալու զգացմանց սաստկութիւնը։ Պ. Կէրէն ալ յաջորդ նստի մը մէջ փաստաբանեց իւր դատ։ Ճարտար տեսութիւն մը խմբագրած էր Քօլէրայի բնութեան վրայ, և ի հաստատութիւն իւր կարծեաց՝ փաստեր և ապացոյցներ մէջ բերած էր։ Իւր գըլխաւոր փաստերն ասոնք են. 1873 ի Վիեննական Արուեստահանդէսէն առաջ, Հնդկաստան և բոլոր Արեւելեան Եւրոպա վարակած էին սաստիկ Քօլէրայէ մը. Երրորդ տարին, Քօլէրան Գերմանիա մտաւ, և վերջապէս Վիեննայի մէջ երեւցաւ նոյն իսկ Արուեստահանդէսի միջոցին։ Եւ սակայն, կ'ըսէ յաղթանակաւ Պ. Կէրէն, ծովով և ցամաքով անընդհատ հաղորդակցութեանց հակառակ, և Աւստրիական մայրաքաղաքին մէջ Արուեստահանդէսի առթիւ համախմբեալ բազմութեան յետոյ աշխարհի ամէն կողմը ցրուելուն հակառակ, Ֆրանսա և Գերմանիա բոլորովին զերծ մընացին ախտէն։ Այդպէս եղաւ 1867ի Բարիզեան Արուեստահանդէսին հետեւանքն ալ։ Ներածման ու տարափոխութեան մասին Պ. Ֆօվէլի տեսութեան համեմատ Քօլէրան պէտք է բոլոր աշխարհի վրայ տարածուէր՝ վարակեալ քաղաքի՝ մը մէջ տեղի ունեցած Համազգային Արուեստահանդէսին ցրուելէն յետոյ. բայց այդպէս չեղաւ։ Պ. Կէրէն՝ յիշեց Տօքթ. Քրինկէմ՝ այն մեծ առողջաբանին՝ տեղեկագիրը տասը տարի առաջուան համաճարակին մասին վրայ։ — «Քօլէրան գրեթէ նոյն ժամանակ ծագեցաւ հարիւրի չափ զանազան և յոյժ հեռաւոր կէտերու վրայ, և ոչ ուրեք ամենափոքր նշան կար թէ տեղէ ի տեղ տարուած էր»։ Պ. Կէրէնի եզրակացութիւնն այս է թէ, ընդունելով հանդերձ Քօլէրային տարափոխիկ հանգամանքն, ադոր առաջքը չառնուիր Քարանթինաներով և այլ նմանօրինակ հնացած միջոցներով որք ի գործադրութեան են Եւրոպիոյ ցամաքային տէրութեանց մէջ, այլ՝ որպէս յԱնգլիա՝ տունէ ի տուն այցելութեամբք, քննութեամբք ու ազդարարութեամբք, այսինքն անհատական և հանրային խնամօք։ Պ. Ֆօվէլ չհամոզեցաւ այս փաստերէ, և պատասխանեց թէ Քօլէրան այն պատճառաւ 1867ին չծաւալեցաւ ի Բարիզ որովհետեւ երկու տարի առաջ եղած էր հոն, և թէ 1873 ին Ֆրանսայի մէջ ամենուրեք էր այն, մանաւանդ ի Բարիզ և ի Նորմանտիա, և թէ Տօքթ. Քրինկէմ իւր կարծիքն յարմարցուցած էր իւր երկրի (Անգլիոյ) առեւտրական շահուց։ Պ. Ֆօվէլ մասնաւոր խնամութեամբ խօսեցաւ նաւուց վրայ իբրեւ միջոց մը Քօլէրան ներմուծելու։ Ընդունեց թէ թղթատար շոգենաւք այնչափ վտանգաւոր չեն, որովհետեւ շինուած են առողջապահական սկզբանց կատարեալ հասկցողութեամբ, և միայն բարեկեցիկ ուղեւորներ կը փոխադրեն, մինչդեռ գաղթականներ և աղքատ ուղեւորներ փոխադրող փոքրագոյն նաւեր «օրօրաններ են Քօլէրայի»։ Բայց այս վիճաբանութիւնք փոփոխութիւն մը յառաջ չբերին Ակադեմիոյ կարծեաց մէջ, և չկրցին համոզել զայդ գիտնական ակումբ թէ Քարանթինան անազդեցիկ է և թէ ներածմամբ ճարակման վարդապետութիւնը սխալ մ'է. բայց երեւան հանեցին սա իրողութիւն թէ Քօլէրայի մասին Անգլիոյ տեսութիւններն ու բռնած ընթացքը ջատագովներ կան՝ որչափ ալ սակաւաթիւ՝ Եւրոպիոյ բժշկաց մէջ ալ։

—

Մեր երէկի Քաղաքական յօդուածի մէջ թարգմանեցինք գըլխաւոր մասն Անգլիական Շրջաբերականին վերաբերմամբ Քօլէրայի։ Այս Շրջաբերական ամենէն առաջ Ֆրանսայի Արտաքին գործոց պաշտօնաթերթ ղրկուած և Բարիզի պաշտօնական լրագրին մէջ թարգմանօրէն հրատարակուած էր։ Երէկի թղթաբերով առնուած ֆրանսերէն լրագիրք զայն նիւթ ըրած են իրենց քննադատութեանց, և չեն համակիր այս մասին Անգլիոյ բռնած ընթացքին։

Տէպա կ'ըսէ.

«Անգլիոյ Արտաքին գործոց նախարարութեան գիտական տեսութիւնները Քօլէրայի ծագման և ճարակման եղանակին նկատմամբ՝ բաւական անմխիթար են։ Անհունապէս ծանրակշիռ բան մը սա է թէ Անգլիական կառավարութիւնը կը յաւակնի միայն իւր իսկ հեղինակութեամբ վճռել կարի գործնական խնդիր մը, որ երկար ժամանակէ հետէ վէճի նիւթ եղած է արդի գիտութեան մեծագոյն հեղինակաց միջեւ։ Գրչի հարուածով մը, Լորտ Կրանվիլի ստորագրած պաշտօնագրերէ մին կը դատապարտէ Քարանթինան։ Վեհ. Թագուհւոյն խորհրդականները գոհ չեն իրենց նախորդաց վայելած իշխանութեամբք։ Անոնք թեկնածու են նաեւ բժշկական դիկտատորութեան ի Մեծն Բրիտանիա, յԵգիպտոս եւ ի Հնդկաստան։»

Բօլ Մօլ լրագիրը պարզ ժխտում մը բաւական չհամարիր անմեղ կացուցանելու անգլիական կառավարութեան գործակալները Քօլէրայի ներածման նկատմամբ բարոյական պատասխանատուութենէ։ «Քօլէրան արդէն Հնդկաստանի մէջ ճարակելէ յետոյ, ադոր դէմ դնելու սահմանուած ինչ ինչ միջոցներ ձեռք՝ չէին կրնար առնուիլ Աղեքսանդրիոյ Առողջապահական Յանձնախմբին Անգլիացի անդամներն ընդդիմութեան պատճառաւ»։ Բօլ Մօլ կը հարցնէ.

«Ճշմարիտ է թէ Անգլիա ընդդիմացաւ առողջապահիկ կանոնաց ընդարձակման, զոր յիշեալ Յանձնախմբի քանի մը անդամք կ'առաջարկէին Հնդկաստանի մէջ Քօլէրայի տարածման պատճառաւ։ Շրջաբերականը չյարգեր զայս կէտ։»

«Անգլիական Ծանուցագիրը», կ'ըսէ Թայմս, սա երկու բառով կըրնայ ամփոփուիլ. «Ստոյգ բան մը չենք գիտեր Քօլէրայի նկատմամբ. ուրիշ բան մը փորձելու չենք։» — «Նախահոգ միջոցներու դէմ Անգլիոյ հակառակութեան բուն պատճառն այս է թէ», կը յարէ Թայմս, անոնք դժուարութիւն կը յարուցանեն Անգլիական վաճառականութեան։ Թայմս կը շարունակէ սապէս. —

«Աղեքսանդրիոյ Առողջապահական Յանձնախումբը, լսելով թէ Քօլէրան կոտորած կ'ընէ Պոմպայի մէջ, անցեալ մայիս 14ին գումարեցաւ խորհրդակցելու համար ծայրագոյն Արեւելքէն ի Սուէզ ուղեւորող գալստեան խնդրոյն վրայ։ Անգլիացի պատուիրակ Պ. Մէլվիլ առաւել որոշապէս խօսեցաւ քան Շրջաբերական Ծանուցագիրը՝ խօսելով յանուն Լորտ Կրանվիլի, խնդրեց որ յետաձգուի որոշումն, ըսելով թէ. «Եթէ Առողջապահական խորհուրդը պաշտօն ունի ապահովել հասարակաց առողջութիւնն յԵգիպտոս, պէտք է հոգ տանիլ որ վաճառականութեան շահերն ալ նոյն ժամանակ ապահովուին»։ Այս է բուն պատճառն Անգլիոյ ընդդիմութեան։ Այն փաստ զոր Անգլիա կը քաղէ Քօլէրայի բնութեան վերաբերեալ գիտական վիճաբանութիւններէ՝ լոկ ձեւ մ'է միայն, կերպիւ իւիք նման այն մարդու փաստերուն որ դժուարին պարտականութիւններէ խոյս տալու համար՝ բարոյականի սկզբանց նկատմամբ ակադեմիական վիճաբանութիւններէ օգուտ քաղել ուզէր։»

Իւնիվէր լրագիրը կը կարծէ թէ անգլիական կառավարութիւնն առաւել իմաստութեամբ վարուած կը լինէր եթէ լռութիւն պահէր փոխանակ ժխտելու ամենայայտնի իրողութիւններ։ Լոկ անհեթեթ առեւտրական ինքնասիրութիւն մը կրնար ներշնչել այդ շրջաբերական և այն անտեղի միջոցներ զորս ձեռք կ'առնու Անգլիա։

«Անգլիական կառավարութիւնը Քարանթինայի կ'ենթարկէ ի Մալթա Եգիպտոսէն եկող նաւեր, ուր Քօլէրա չկայ, մինչ ամեն օր թոյլտուութիւն կ'ընէ Եգիպտոսի մէջ առողջապահական կանոնադրութեանց բռնաբարման։ Միթէ այս ամենայն մեր վաճառականութեան վնաս հասցնելու եւ Անգլիոյ վաճառականութիւնը պաշտպանելու նըպատակաւ չ՞է լինիր։»

Բէռլինէր Ցայթունկ գերմանական լրագիրը կը հրատարակէ ընդարձակ տեսութիւն մը, ստորագրեալ տօքթ. Մոհնիքէ, որ 25 տարի բըժշկութիւն ըրած է ի Ճավա, և մեծ փորձառութիւն ունի Քօլէրային մասին։ Նա կը ջանայ ապացուցանել թէ Քօլէրան տարափոխիկ ախտ մը չէ՝։ Ինք երբեք չէր տեսած Քօլէրայի դէպք մը, զոր կարենար վերագրել տարափոխութեան։ Քօլէրայի կոտորածները կը վերագրէ ուտելիքի մասին անզգուշութեան, և Եգիպտոսի արդի Քօլէրան ալ նոյն թերութեանց ծընունդ կը համարի։

ՎԵՐԱԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆ ԵԳԻՊՏՈՍԻ

—o—

ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

ԼՈՐՏ ՏԸՖՐԻՆԻ

Շարունակութիւն

«Այսպէս Ձեր Վսեմութեան ներկայելէ յետոյ Եգիպտոսի վերակազմութեան նկատմամբ արդէն իսկ գործադրեալ, ինչպէս նաեւ ուրիշ ծրագրեալ կամ գործադրութեան վրայ եղած միջոցներուն համառօտ մէկ քաղուածը, կը մնայ քննել թէ մինչեւ ո՞ր աստիճան կըրնանք յոյս դնել կանոնաւոր, անընդհատ և միօրինակ կիրառութեան վրայ յօրինուածոյն՝ զոր կը կանգնենք։

Մի մեծ մասն այն հաստատութեանց, որոց սկզբնաւորութիւնն ընելու վրայ ենք, ի հարկէ փորձառական նկարագիր մը պիտի ունենան։ Այս ճշմարիտ է մանաւանդ բնիկ դատարանաց և նորանոր աշխարհական հաստատութեանց նկատմամբ, որք այնպիսի անձանց ձեռօք պիտի վարին, որ մեծաւ մասամբ զուրկ են փորձառութենէ կամ հմտութենէ։

Եթէ պաշտօն ունեցած ըլլայի Եգիպտոս Հնդկական տէրութեան մը հպատակութեան համեմատ վիճակի վերածելու, ապագային տեսիլը տարբեր պիտի լինէր։ Բրիտանացի մը (Անգլիացի պատուիրակ ի Հնդիկս) զօրաւոր բազուկն ամեն բան իւր կամացն առջեւ խոնարհել պիտի տար արագապէս, և հինգ տարուան մէջ կարի իմն աւելցուցած պիտի ըլլայինք երկրին հարստութիւնն և նիւթական բարեկեցութիւնը, մշակեալ գետնոց ընդարձակութեամբն, և կամուրջ զարգացմամբն, ապահովին և գերութեան եթէ ոչ ամբողջովին գէթ ըստ մասին ջնջմամբն, արդարութեան հաստատութեամբ և այլ օգտակար բարենորոգմամբք։ Բայց Եգիպտացիք իրաւամբ թանկագին սեպած պիտի նկատէին սոյն առաւելութիւնք, քանի որ փոխարէն իւրեանց ազգային անկախութիւնն վրայ տուած պիտի ըլլային։ Բաց յայսմանէ՝ Նորին Վեհափառութեան կառավարութիւնը և հասարակաց կարծիքն Անգլիոյ այս կարգադրութեան հակառակ կամք յայտնեցին։

Բայց թէեւ մեր հաստատուն կամքն ըլլայ որ նոր կարգադրութիւնք մեզ չծանրաբեռնեն՝ զերկիրն ուղղակի կամ անուղղակի տեւողաբար կառավարելու պատասխանատուութեամբ, անհրաժեշտ է սակայն արգիլել որ մեր բարձրացուցած դաստակերտը չկործանի այն վայրկենին որ իրեն նեցուկ գտնուող ձեռքերնիս ետ քաշենք։ Այսպիսի աղէտ մը ազդանշան կ'ըլլայ անիշխանութեան վերադարձին յԵգիպտոս և նոր պառակտմանց յԵւրոպա։

Այժմ մեք բոլոր աշխարհի համար կ'աշխատինք։ Ամենուն բաղձանքն է՝ Եգիպտոս մը խաղաղ, յաջող և գոհ, կարող իւր պարտքը վճարելու, կարող Սուէզի Ջրանցքին վրայ բարեկարգութիւն պահելու, և իւր գործոց շփոթութեամբ արտաքին միջամտութեան պատրուակ չընծայելու վիճակի մէջ։ Ֆրանսա, Թուրքիա և Եւրոպական բոլոր տէրութիւնք մեզ չափ փափաքող պէտք է ըլլան սոյն նպատակի իրացման, և հանդերձ ամէնքը չեն կրնար նախանձ զգալ մեր հաստատ մեր ի գործ դրած միջոցներուն։

Սա եղելութիւն միայն որ զերկիրն երեսփոխանական հաստատութեամբք կ'օժտենք՝ փաստ մ'է մեր անշահախնդրութեան։ Դա վերջինն պիտի լինէր մեր ընելիքներուն եթէ կամք ունեցած ըլլայինք իւր կառավարութիւնը մեր խնամակալութեան ներքեւ պահելու, վասն զի որչափ անդիմադրելի ալ ըլլայ պաշտպան տէրութեան մը հակողութիւնը տակաւ ինքնակալութեան մը նկատմամբ, իւր հրամայական նըկարագիր կ'անհետանայ ժողովրդական—ժողովի մը առջեւ։ Պաշտպան տէրութեան «գործակալին» հրամանները անմիջապէս կ'ոչնչանան «նախարարին» ո՛չ [illegible] զօրութեամբ։

Բայց Եգիպտական անկախութեան այս գրաւականն իբր գոյա-

վըրդեան։ Ադոնք են. Երկրաչափութիւն հանդերձ գործնական վարժութեամբք արտաչափութեան, գործնական ծանօթութիւնք կազմական տարրաբանութեան, եւ քաղաքական ու երկրագործական տնտեսութիւնք։ Երիզայի Հայ ժողովուրդը պէտք է նիւթապէս նպաստէ Ընկերական վարժարանին, այս օգտակար ուսումներ իւր զաւակաց աւանդուած տեսնելու համար, զի դուցէ պէտք է յատուկ դասատու մը ունենալ զանոնք դասախօսելու։

թիւն ստացած ճանչցուելէ առաջ պէտք է որ վարչական դրութիւնը՝ որոյ գլխաւոր նկարագրօշմն է՝ ամբաւլինդ հաստատուելու ժամանակ ունենայ, որպէս զի ներքին և արտաքին լուծիչ և քակտիչ ազդեցութեանց կարենայ դիմադրել, և վարժութիւն և իւր իսկ սեպհական կարողութեանց ճանաչում ստանայ։ Եթէ բազմադիմի կազմակերպութիւնն զոր յղացանք՝ յաջողութեան բաղդ պիտի ունենայ, պէտք է որ թող տրուի՝ իրեն ի հանդարտութեան գործել։ Աւելի քան զամենայն, իրենց սպազայն անոր գոյութեան վրայ հիմնող անձինք, երաշխաւորութիւն պէտք է ունենան անոր տեւողութեանը մասին։ Ինչպէս կրնանք յուսալ թէ անխռնայ բանակցութեան մը վարչութեան ներքեւ ծնեալ մարդիկ ընդդիմադրութեան պարտքը կատարելու պիտի յանդգնին որ-սահմանադրական կառավարութեան կենդանի կայծն և ոգին — պիտի քննադատեն, պիտի դատապարտեն և ջանադիր պիտի լինին ընդդէմ ունել իշխանութեան բարձակիրներուն, եթէ ի վաղիւ՝ սահմանադրութեան տապանն որուն զանձինս են վստահեալ՝ ջարդուխոր պիտի խորտակի իրենց ոտից ներքեւ։

Արեւելից մէջ խորհրդարան մը հաստատուեցաւ ի ծափահարութիւն համայն աշխարհի Եւրոպիոյ։ Մի քանի ամիս վերջը, անյայտ եղաւ, և իւր պաշտպանն ու նախաձեռնակն կը գտնուի այժմ Թայիֆ։

Եթէ վեհերոտ քաղաքագէտք այս կողման՝ ապահով չըլլան որ մեք մեր ձեռօք հաստատած կարգադրութիւններուն նպաստելու և զանոնք անձամբ պաշտպանելու մտադիր ենք, պարապ տեղը կ'ոխնկալենք անոնցմէ՝ նոյն կարգադրութեանց գոյակցիլ։

Բայց այս անգամ բաւական չէ։ Մեք ուշադիր ըլլալու ենք որ Նորահաստատ աշխարհավարական կազմածոյ սահմանեալ պաշտօնն չ'գանցանէ իւր զօրութիւն՝ որ տակաւին փորձի ենթարկուած չէ։ Երկրին վիճակն այնքան տագնապալից է, իւր կառավարչաց ուշադրութիւնը տեւողաբար պահանջող խնդիրներն այնքան ծանր են, որ ներելի չէ թեթեւութեամբ գործել նոյն իսկ ինպատ աշխարհավարական իմաստութեան։ Զանազան պարագայներ մեկտեղելով, Ֆելլահին այժմու դրութիւնը կարի յոյժ անհաստատ ըրած են։ Իւր Եւրոպացի պարտատէրաց հետ առնչութիւններն սաստկապէս ձգտեալ են։ Երկրին մշակութիւնն արագ արագ յանկումն կը դիմէ, հողն ուժաթափ լինելով չափազանց հնձոց առթիւ և այլ ուրիշ պատճառներով։ Ցարապարհակաւ ներկայացեալ աշխատութեանց գումարն անբաւական լինելով ջրանցից մաքրութեան, անապատն սկսած է մշակութեան սահմանները հատանել, և եթէ փութանակի դարման մը չգտնենք, երկրին ելեւմուտքն պիտի վտանգին։

Պետական բնիկ անձինք, թէ և աջակցութիւն գտնեն նորոգ հաստատութիւններէն, չպիտի կարողանան այսպիսի կուտակեալ դժուարութեանց յաղթելու՝ եթէ չառաջնորդուին ժամանակ մը մեր համակրութենէն և փորձառութենէն։

Այսպիսի հանգամանաց մէջ, կը յանդգնիմ ձեզ դիտել տալու թէ մեք չպիտի կրնանք իբր կատարեալ նկատել վերակազմութեան գործն, կամ՝ պարագայից բերմամբ մեր վրայ ծանրացեալ պատասխանատուութիւնը լցուցած, մինչեւ որ չի տեսնենք Եգիպտոս ազատեալ նախաշաւիղ դժուարութիւններէն զորս թուեցի։ Երբ նա այս չուկէտն հասնի, կրնանք հրաժեշտ տալ նմա մաքրութեամբ խղճի, և իրաւամբ պահանջել Եւրոպիոյ հաւանութիւնը՝ ի գլուխ հանած ըլլալնուս համար աշխատութիւն մը զոր ամեն ոք կը փափաքի կատարուած տեսնել, թէեւ ոչ ոք, բաց ի մէնջ, տրամադիր էր յայն ձեռնարկելու։

Նոյն իսկ այն ժամանակ մեր գործոյն տեւականութիւնը հաստատուած չըլլար, եթէ ամեն շահ ունեցող կողմանք բացարձակապէս չհասկնան և չ'համոզուին թէ բնաւ խանգարիչ ազդեցութիւն մը չըլլընար մուտ գտնել ընդ մէջ Անգլիոյ և Եգիպտոսի, զոր նա վերստեղծած է։

Պատիւ ունիմ, են, են։

(Ստորագրեալ) ՏՂՖՐԻՆ

ՎԵՐՋ

ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆՔ

Զարդիս գտնուած ուսումնարանաց այլազան դրութիւնն և ուսումնական տարեգլուխ մերձ լինելն ի նկատի առնելով, անօգուտ չհամարիմ զայնս մի առ մի քննել համառօտիւ, իւրաքանչիւր դրութեան համար մի տիպար ընտրելով, զայնս բաղդատել և հետեւցընել, եթէ ներելի լինի, թէ ո՞ք են օգտակարագոյնքն և մեր ազգային ոգւոյն յարմարագոյնքն։

Կ. Պոլսոյ հայկական երկրորդական բարձրագոյն ուսումնարանք, այսինքն, Պէրպէրեան եւ Գուրգէնեան, գրեթէ նոյն ուղղութիւնն ունին ինչ որ Սուլթանիէն, միայն թէ այսոքիկ մասնաւորապէս հայ պատանեաց կրթութեան որոշեալ լինելով՝ անոնց առաւել մասնաւոր եղած են եւ ազգային կրթութեան տարերաց աւանդութեան առաւելութիւնն կ'ընծայեն, այսինքն, մատենագրութիւն եւ պատմութիւն Հայոց։ Ցխուսեան (Ժեզուիդաց) դպրոցներն յաճախող բարեբախտաբար խիստ քիչ պատանի ունիմք. ուրեմն կը բաւէ քննել մանրամասնօրէն Սուլթանիէն (Լիսէն) եւ Րոպէրթ-Գոլլէճն։

Սուլթանիէ.

Ամբողջ շրջանն կարելի է բաժանել երեք դասակարգութեանց.

1. Նախապատրաստականն, որ կը բաղկանայ 2 դասէ եւ 8 ստորաբաժանումներէ. ուր կ'աւանդին ընթերցանութիւն, գիր, թուաբանութեան չորս գործողութիւնք նախ մտաւորապէս եւ ապա գործնականապէս, ընդհանուր եւ սկզբնական ծանօթութիւնք առարկայից վերայ գերմանական ոճով. դասատուութիւնք թէպէտ Ֆրանսերէն կը լինին, այլ դասատուք կը բացատրեն աշակերտաց չհասկացածն տաճկերէնի եւ կամ մի ուրիշ լեզուի միջոցաւ զոր նա գիտէ։

2. Դպրոցական շրջանի մինչ չորրորդ կարգն արտաձգաբար, ուր աշակերտն սկզբնական եւ մանկական դրութենէն կելնէ եւ այլ եւս չգոհանալով միայն տպաւորութենէ եւ մեքենական կրթութենէ, կսկսի դատել. աստ կաւանդին Ֆրանսերէն քերականութեան առաջին մասն, այլ եւ այլ ընտիր հատուածներ, հին դարու պատմութիւն, ընդհանուր աշխարհագրութիւն համառօտ, թուաբանութիւն կիսով չափ տեսական, եւ երկրաչափութիւն կ'ըսկսին, լատիներէն քերականութիւն եւ թարգմանութիւն, ուղղագրութիւն եւ նկարչութիւն։ Այս մասն ժամանակաւոր մի մեծ առաւելութիւն ունի. աշակերտք տակաւին խիստ տկար Ֆրանսերէնի մէջ՝ երբ նախապատրաստականն կ'աւարտեն, առաջին դասարանի մէջ կը գտնեն մի դասատու որ իւրաքանչիւրին գրեթէ իւր լեզուաւ կ'ուսուցանէ. արդարեւ Թէրզեան Էֆէնտիի լեզուագիտութիւնն աստ անգնահատելի է. շատերն կը կրկնեն այս դասարան որպէս զի լաւ եւս ուժովնան Ֆրանսերէնի մէջ. զի յետ այսու դասատուք բոլորն Ֆրանսացի են եւ օտար լեզու բնաւ չգիտեն. այս պատճառաւ ահա նոքա որ սակաւ ինչ ուսումն ընելէ վերջ Սուլթանիէ կ'երթան եւ երկրորդ կամ երրորդ դասարաններն կը մտնեն, մեծ դժուարութիւն կը կրեն մի քանի ամիս եթէ Ֆրանսերէնի մէջ տկար են, եւ այս զգալի կը լինի մինչ ցվերջ ուսումնական շրջանին եթէ աշակերտն իւր մասնաւոր ջանիւք կամ տաղանդաւ այսմ ընդ փոյթ յաղթել չաշխատի։ Ինչ ինչ անպատեհութիւնք կան այս մասին մէջ. դասատուաց ոմանք փոխանակ կարելի եղածին չափ ծրագրի մէջ բովանդակեալ ուսմունքն լիովին աւանդել նկրտելու, իրենց բոլոր նախանձայուզութիւնն ի գործ կը դնեն մաքուր եւ ոչ միայն մաքուր այլ նաեւ [illegible] տետրակներ գրել տալու մէջ. այսու ոմանք կը ձանձրանան, զի [illegible] եւ [illegible] ձիրքն չունին եւ չկրնան գոհացնել դասատուն եւ ճշգիւ պատժոյ ենթակայ կը լինին, իսկ այլք կը զայրանան թէ ոչինչ կ'ուսանին, թէ գրագրութեամբ ժամավաճառ կը լինին. իսկ նոքա որ իրենց վայելուչ գրչաւ դասատուին շնորհից կ'արժանանան, որով եւ առատաբար կը վարձատրուին, նոքա կը յառաջդիմեն, բայց նոքա միայն. Սոյն մասին մէջ նաեւ մի թերութիւն կայ, այն է դասատուաց մի մասին ակներեւ անհոգութիւնն։ Ցայտնի է թէ այս պակասութիւններ, ինչպէս նաեւ առաւելութիւններն գըլխովին առժամանակեայ են եւ յառաջ կը գան ուսումնարանի վարչութեան անհոգութենէն կամ անձեռնհասութենէն, զի նա տուած է [illegible] դասատուաց լիազօր իշխանութիւն։

3. Այս դասակարգութեան մէջ է որ աշակերտք կ'ելին եւ աւարտին գրական եւ գիտական ուսմունքն, եւ որոյ շրջանն է 3 տարի։ Հակառակ այն բարձր ուսմանց որ աստ կաւանդին, աշակերտք ոմանք մի կոյր տեսողութիւն ունին որ խիստ սովորական զգալի կը լինի. բնաւ կատարեալ եւ հիմնական գաղափարներ, մի ամբողջ իմաստակութիւն խիստ սովորական է. պատճառն այս է որ շատ բան գիտեն զի շատ բան տեսած են, բայց ոչ ինչ կանոնաւոր, զի ոչինչ ըստ բնական կարգի ստացած են եւ զի ժամանակ ունեցած չեն դասակարգելոյ մտաց մէջ իրենց ստացածն. ամեն ինչ խառն ի խուռն է գլխին մէջ եւ մեծ մասը կը շուարի երբ հարկ լինի իւր ուսածն ի կիր արկանել։ Խիստ հազուագիւտ կը լինի որ մի աշակերտ նըշմարէ այս թերութեանց տեղի տուող նրբութիւններն եւ այն հետեւանաց առաջքն առնու իւր անձնական ջանիւք։ Ըստ մեծի մասին ուսումնաւարտն գրող է եւ կըսէ, ուսած եմ, նախ՝ գրականութիւն, այսինքն, Ֆրանսերէն քերականութիւն, փիլիսոփայութիւն, այն է, հոգեբանութիւն, տրամաբանութիւն, բարոյագիտութիւն եւ մարդկային պարտուց եւ իրաւանց սկզբունքն, համեմատական մատենագրութիւն, վերլուծած եմ նշանաւոր գործերն հռչակաւոր գրագիտաց, պատմութիւն, աշխարհագրութիւն ընդհանուր եւ ընդարձակ աշխարհագրութիւն օսմանեան պետութեան, լատիներէն ընդարձակ քերականութիւն, Կեսար եւ Կիկերոն. երկրորդ, մաթեմաթիք, այսինքն, թուաբանութիւն, տոմարակալութիւն, մակարդակ եւ տարածական երկրաչափութիւն, տիեզերագրութիւն, հանրահաշիւ երկրորդ աստիճանի հաւասարութեան մանրախոյզ վիճաբանութեամբ հանդերձ, ուղղագիծ եռանկիւնաչափութիւն, նկարագրական երկրաչափութիւն եւ սկզբունք մեքենագիտութեան. երրորդ, գիտութիւնք այսինքն, բնագիտութիւն, բնալուծութիւն, բնական պատմութիւն այն է կենդանաբանութիւն հանդերձ անդամազննութեամբ, բուսաբանութիւն եւ հանքաբանութիւն. բաց աստի նկարչութիւն, գծագրութիւն եւ մարմնամարզութիւն։ Ուսումնաւարտն այս բոլորս պատմելէ վերջ կը յաւելու. քերականութիւնն լաւ ուսած եմ, փիլիսոփայութիւնն մոռցած եմ, մատենագրութիւնն համառօտ էր եւ գրեթէ Լուդովիկոս ԺԴ.ի դարն միայն. Ռասինի եւ Գոռնէյլի գործոց վերլուծութիւնն խիստ օգտակար է եղած, պատմութենէն մի բան չհասկացայ եւ թուելակի պէս ուսածս գրեթէ բոլորն մոռցած եմ, բայց ինչո՞ւ Ֆրանսական յեղափոխութիւնն եւ ներկայ դարուս պատմութիւնն չուսուցանեն. աշխարհագրութեան խօսք չկայ, միայն դասատուն մի քիչ շատ կը խօսէր լատիներէն ռօզա, ռօզէն անգամ միտքս չէ մնացած, բայց քննութիւնը յաջող անցուցինք բոլորս։ Ամբողջ երկու տարի աշխատեցանք տոմարակալութեան եւ մի բառ չսովրեցայ. ճշմարիտ որ երկրաչափութեան թէօրէմներէն եւ եռանկիւնաչափութեան ֆորմիւլներէն եւ ոչ մին կը յիշեմ. տակաւին մինչ ցարդ չկրցի նկարագրական երկրաչափութեան գործողութիւններն երեւակայութեանս մէջ կատարել այնպէս որ կարենամ մի խնդիր անձամբ լուծել եթէ սակաւ ինչ դժուար լինի. ինչ հարկ կայ տիեզերագիտութիւնն հին դրութեամբ. եւս ուսանիլ այնպէս որ նոր դրութիւնն չկարենամք աւարտել. բաւական լաւ բնագիտութիւն եւ բնալուծութիւն սովրած եմք. բայց հանքաբանութեան դասերը շատ թեթեւ էին. եթէ մի քանի ուսմանց մէջ աշակերտք թերութիւն ունին, այս յառաջ չգար դասատուի տգիտութենէն, որովհետեւ բոլորն եւս բաւականաչափ եւ ոմանք իսկ չափազանց ուսեալ են մեզ համար, այլ նոցա տրուած լիազօր իշխանութենէն որ հիմնալով՝ այսօրեայ վիճակն արտադրած է։ Աստի յառաջ կըգայ սերտողութեան ժամանակի համեմատական չլինելն ուսանելի նիւթոց քանակութեան, որ տեղի կը տայ աշակերտաց տկարութեանն ի դասս եւ այս կը պատճառէ մի չփոթութիւն որոյ հետեւանքն են ինչ որ վերն ըսուեցաւ։ Աշակերտք դասատուաց ոմանց քմահաճութեան դէմ կը գանգատին, այլոց սակաւ ինչ թուլութենէն օգուտ կը քաղեն, եւն եւն։

Իսկ հայ ուսումնարանք որոց մեծարէն—հիմնադիրք չահագիտեալ են դըպրոցի յառաջդիմութեան՝ թէպէտ չունին Սուլթանիէի անհասանելի առաւելութիւններն, սակայն տեսչի լուրջ հսկողութեամբ սոյն թերութիւններն չընծայեն։

Գամք ըստ կարգի նիւթականին. մաքրութիւն եւ սնունդ գոհացուցիչ են. շաբաթն երկու անգամ մարմնամարզութիւն կ'ամբողջէ կազմուածքն պատանեաց եւ մարմնոյն դիւրաթեքութիւն կըտայ միանգամայն (*). դիշերներն լաւ կը հսկուին, մի հիւանդանոց կայ ուր հիւանդներն կը դարմանուին. առողջաբանական միջոցներն թէպէտ փափագելի կէտեր ունին այլ գոհացուցիչ են։ Ամեն շաբաթ երեկոյ մինչ ցկիւրակէ երեկոյ արձակուրդ կայ։

Ամբողջ թոշակն է 45 ոսկի տարեկան. բայց կան որ միայն 30 կամ 15 ոսկի կը վճարեն. միանգամ ընդ միշտ 15 ոսկի հանդերձի համար մտած ատեն. գիրք, թուղթ, բոլոր ծախք դպրոցի վերայ է։ Դաշնակի կամ այլ երաժշտական ուսման համար մասնաւոր վճարմունք կան. ցերեկօթիկներն 8 ոսկի կը վճարեն. կէս օրի ճաշն ընողներն 22 1/2 ոսկի։

Սուլթանիէի տնօրէնն [illegible] (ի գիտութիւնս) է։

Տ. ԱՍԼԱՆԵԱՆ

(Մնացեալը [illegible])

(*) Բաց ի վերոյիշեալ ուսմանց՝ կայ նոյնպէս հայերէն, յունարէն, անգլիերէն եւ գերմաներէն որք կամաւոր են. տաճկերէննստիպողական է եւ կարելի է լաւ սովրիլ եթէ գիտութեանց մասին գոհողութիւն լինի։

ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԵԱՆ ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

([illegible])

Ամուսնացողների տարիների համապատասխան լինելն առողջ և բաղդաւոր ընտանեկան կեանքի պայմաններից մին է։ Ծնողների համաձայնութեանը և երեխաների առողջութեանը կարող է վնասել ամուսնացողների տարիների մեծ տարբերութիւնը։ Ընդունուած է ընդհանրապէս, որ մարդը կնկանից մեծ լինի տարիներով, բայց այդ զանազանութիւնը 10 տարուց աւելի պիտի չլինի. քանի որ ամուսնացողների տարիները աւելի են տարբերւում, այնքան նոցա ընտանեկան կեանքը աւելի է խանգարվում։ Երեխաները թոյլ են լինում, կանխիկ մեռնում են։ Խուլութիւն, գլխի ջրգողութիւն, անգլիական ախտ, բարակացաւ և այլն տարիներով մեծ տարբերութեամբ ծնողներից ծնուած երեխաների հիւանդութիւններ են. մի և նոյն ժամանակ այդ ամուսնութիւնից ամլութիւն է լինում։

Հասակից յետոյ պիտի ուշադրութիւն դարձնել ամուսնացողների առողջութեան վրայ։ Ժառանգական հիւանդութիւնները ամուսնութեան պիտի արգելք լինին։ Շատ սովորական է նկատել մեր կեանքի մէջ, որ որդիքը մեռնում են մի և նոյն հասակում և մի և նոյն հիւանդութեամբ, ինչպէս նոցա ծնողները, կամ ծնողներից մին։ Թոքախտը, խելագարութիւնը, կանցերը, սերունդներ են ոչնչացում. սերունդը ժառանգական տրամադրութիւն է ստանում հիւանդանալու. շատերին յայտնի է ժառանգաբար ստացուած Աստղեան հիւանդութիւններն և խուլացաւը։

Իւրաքանչիւր փոքր ի շատէ կրթուած մարդ (մանաւանդ ճռամաբան մանկավարժները) ամուսնանալու ժամանակ, թէ անձնական օգտի և թէ իրանց երեխաների և հասարակութեան համար, այդ բանի վրայ պիտի ուշադրութիւն դարձնեն։ Բարոյապէս կրթուած մարդը իր ապագայ ընտանեաց կեանքը աւելի պիտի բարձր համարի, քան թէ իւր անձնական հաշիւները, հասարակութեան մէջ դրութիւն ունենալն և կամ իր անձնական կրքոտ ցանկութեանը բաւականացնելը։ Երբեմն հիւանդութիւնների ձեւերն կարող են սիրոյ ծածկոյթով և կամ մեծ գումարներով ծածկուած լինել, բայց սէրը անցնում է, փողը մսխւում, իսկ հիւանդութիւնը մնում, սաստկանումէ, ընտանեկան կեանքը դառնանումէ, ամուսինները բաժանւում են, թողլով անխնամ հիւանդ խեղճիկ երեխաներին։

Այդ պատճառով թէ տղամարդին և թէ օրիորդին անհրաժեշտ է դիմել բժշկին, իրանց բժշկական քննութեան ենթարկել, որ մի գուցէ անզգոյշ ամուսնութիւնը ամուսնացողների ապագայ կեանքում դառն պտուղների պատճառ չլինի։

Մեզանում ազգականութիւնը, արիւնախառնութիւնը ամուսնացողների մէջ արգելք է ամուսնութեան, իբրեւ մի նշան անբարոյականու-

---

ԹԵՐԹՕՆ ՄԱՍԻՍԻ

(51)

ԱԼՊԷՐ ՏԷԼՊԻ

—o—

ՄԱՐՔԻԶՈՒՀԻՆ

12

—Պատրաստ եմ ձեր հրամանին, պարո՛ն, գոչեց իսկոյն Մաքսիմիլիէն, [illegible] ազատ՝ զԱրտեմիս կռուէն, զոր կը նախատեսէր։

—Կեցէ՛ք, պոռաց Արտեմիս, տեսնելով որ երիտասարդը դէպի դուռը կը դիմէր։

Եւ սէգ վստահութեամբ մը.

—Ստուգիւ, լսողը պիտի կարծէ թէ մեղապա՛րտ ենք։

Մարքիզին բարկութիւնը վերջին կէտն հասաւ. արիւնն երեսը կ'ելնէր, ալ չկրցաւ ինքզինք զսպել. յարձակեցաւ Մաքսիմիլիէնի վրայ և բրտաբար.

—Դուք կնոջս տարփածուն էք, պիտի սպաննեմ ձեզ։

—Ահա այդ խօսքին կ'սպասէի ես ալ, գոչեց Արտեմիս. Պ. Ցանկլար իմ տարփածուս չէ։ Մի կարծէք որ ես ինքզինքս պաշտպանելու կը խոնարհիմ։ Ես կը սիրեմ զայն. նա ալ զիս կը սիրէ։ Ես անոր տարփուհին չեմ. բայց ես ինձ համար կ'ուզեմ անարատ մնալ, ոչ թէ ձեզ համար, զի կ'արհամարհեմ ձեզ։

Մարքիզը խեղդուկ ձայն մ'արձակելով՝ ա՛յն ատենն կատաղի շարժում մ'ըրաւ որ Մաքս անոր առջեւ նետուեցաւ։

—Կնո՞ջ կ'սպառնաք, ըսաւ, վա՛տ էք դուք։

—Ո՛հ, ուզած տեղս եկաք. և կարծեմ թէ զիս այդպէս թշնամանելէ յետոյ չէք հրաժարիր մենամարտէ։

—Ես բանէ մը չեմ հրաժարիր, Պարո՛ն. կը կրկնեմ. պատրաստ եմ ձեր հրամանին։

Արտեմիս Մաքսիմիլիէնի վրայ վազեց բուռն ցասմամբ.

—Մենամարտի՜լ ասոր հետ. կ'արգիլեմ քեզ։ Քեզի պէս մարդ մը չչափուիր այսպիսի մարդու մը հետ։ Ազնուական սուրն արժանի չէ քու սուրիդ հետ զարնուելու։ Մտիկ ըրէ, Մա՛քս։ Այս մարդ միայն աշխարհի մէջ իրաւունք չունէր զիս սիրելու, և համարձակեցաւ սիրոյ խօսք ընել ինձ։ Այս մարդ միայն իրաւունք չունէր զիս ամուսնութեան առնելու, և համարձակեցաւ կնութեան խնդրել զիս։ Ի՞նչ կրնայի ընել ես։ Տղայ մ'էի, զոր ոչ ոք կը սիրէր, ոչ ոք կը պաշտպանէր։ Կենաց և իրաց վրայ բան մը չէի գիտեր։ Յանձն առի փախչիլ տունէ մը, ուր զիս կ'ատէին։ Եւ մեկը [illegible] ինձ։ Թողուեցայ, մատնուեցայ, վաճառուեցայ այս մարդուն, այնպէս որ նողկանք կուգայ ինձ երբոր միտքս կը բերեմ այս բաները։ Ամօթ կ'զգամ՝ այս մարդուն անունը կրելու։ Ամօթ կ'զգամ մինչեւ իսկ յիշողութենէս, վասն զի լի է այն համբոյրներով, որովք աղտեղե՛ց զիս։

Այս վրէժխնդրական զայրոյթին արտայայտութեան մէջ ա՛յն ատենն հրաշալի գեղեցկութիւն մ'ունէր Արտեմիս, որ Պ. Թանտրէ ընկրկեցաւ յաղթեալ, զարհուրեալ անոր արտասանած սարսափելի խօսքերէն։ Արտեմիս կը ջախջախէր զայն։ Արհամարհանքը ոգեւորուած էր ի նմա, և անով կ'ապտակէր թշուառականը։ Ուղղաբերձ, աչերը բոցավառ, համակ սպիտակ, նորէն շարունակեց.

—Վերջապէս անգէտ էի անցեալն. իւր կինն էի.... Թէ եւ զինքը չէի սիրեր, կրնայի գոնէ խաղաղ և պատուաւոր կեանք մ'ունենալ... առանց իւր խայտառակութեան։ Մա՛քս, կրնայի սիրել քեզ... և դու չէիր կրնար երբէք գիտնալ։ Մինչեւ իսկ չը թողուց ինձ ունենալ ինչ որ ունին այլ կանայք. ընտանեկան յարկ մը, ընտանիք մը, ուր՝ եթէ ոչ երջանկութիւն՝ գոնէ անդորրութիւն գտնուէր...։ Զիս թշնամանեց իմ ամենէն ներքին էութեանս մէջ. զիս անարգեց, անպատուեց ու նուաստացուց մինչեւ այն ատենն որ մազ մնաց մեռնելի յուսահատութենէս...

Արտեմիս կը դողար զայրութէն՝ ընելիք սարսափելի խոստովանութեան առջեւ։ Պարտասեալ, ծունկի վրայ ինկաւ, կարծես ներում խնդրելով ինքնիրմէ՝ որ քիչ մնաց պիտի խօսէր։ Բայց Մաքս կը հասկնար ամեն բան։ Տեսիլքի մը մէջ տեսած էր այս նահատակին կեանքն, և անոր կրած չարչարանքներէն ինք ալ վշտակրած։ Անդիմադրելի պէտք մ'զգաց Արտեմիսի չարչարանաց վրէժն առնելու չարչարողէն։ Խոյացաւ մարքիզին վրայ որպէս զի ապտակէ. բայց յանկարծ ձեռք մ'արգիլեց իւր ձեռքը։ Պ. Մորէլի ձեռքն էր, զոր Ժէմմա գնացեր կոչեր էր։

—Այդ իմ գործս է, Մա՛քս, ըսաւ Պ. Մորէլ։ Ես միայն իրաւունք ունիմ այս մարդը պատժելու։

Մարքիզը նորէն ընկրկեցաւ։ Պ. Մորէլ անշարժ կեցաւ, խոժոռ աչօք, ձեռքերը թեթեւ մը դողդոջելով, որ ներքին բուռն ցնցմանց նշանակ էր։ Մարքիզուհին ոտքի վրայ ելած էր իւր հօրուն հրաւէրովը։

Պ. Մորէլ անոր քով գնաց և գորովանօք համբուրեց ճակատը, յետոյ անպատմելի ազնուութեամբ մը մարքիզին նայելով.

—Այս իմ աղջիկս է, ըսաւ. ով որ ասոր դպչի, ինձ կը դպչի. ով որ ասոր սպառնայ, զիս կը թշնամանէ։ Ես չեմ սպաններ ձեզ ինձ ըրած չարութեան համար. հոգ չեմ ըներ իմ կրած վիշտս. ես անձնական շահ չունիմ։ Ես հին սխալի մը բեռը կը կրեմ։ Իմ առաջին տկարութիւնս աւելի վնասաբեր եղաւ ինձ քան ուրիշի մը չարութիւնը։ Բայց դուք կը համարձակիք դպչիլ այս տղո՛ւն, այս անմեղ տղո՛ւն, ասոր չեմ կրնար հանդուրժել, և պիտի սպաննեմ ձեզ։ Ասոր բնաւ տարակոյս չունիմ, Աստուած արդար է երբեմն։ Մտիկ ըրէք ինձ և մի՛ մոռնաք որ ինձ հնազանդիլ կը հրամայեմ ձեզ։ Գնացէք ձեր ակումբն, իմ վկաներս կուգան հոն կը գտնեն ձեզ մէկ ժամէն։ Մենամարտի համար պատրուակ մը հնարեցէք։ Վաղը կէս օրին կը մենամարտինք։ Գնացէք։

Պ. Մորէլ պաղութեամբ կը խօսէր։ Ձայնն անողոք խստութիւն մ'ունէր, զոր Մաքսիմիլիէն չէր ճանչեր։ Մինչեւ այն ժամանակ հպարտ մարդ մը կարծած էր զայն, մարդոց հետ քիչ յարաբերութիւն ունեցող, լուռ և հանդարտ։ Եւ ահա այս ինք իր մէջ փակուած բնութիւնը բոլորովին նոր կերպով կը յայտնուէր իրեն։ Նոյն կերպարանափոխութեան ներկայ կը գտնուէր, որուն ժամանակաւ Արտեմիս ներկայ գտնուած էր իւր հարսնախօսութեան պարահանդէսէն յետոյ, երբոր հեռուէն սարսափելի վէճին մէկ մասը կը լսէր։ Իսկ մարքիզն յամրաբար կ'ամփոփէր իւր առաջին ապշումէն։ Մենամարտիլ Պ. Մորէլի հետ, ճշմարտութիւնը բարձրաձայն հռչակել էր համայն Փարիզի մէջ։ Ուստի կակազեց,

—Բայց անհնարին է.... անհնարին....

Այս անգամ Պ. Մորէլ չկրցաւ ինքզինք զսպել։ Ցատկեց Ֆայիէնի վրայ և վայրագ զայրութով մը.

—Անհնարի՞ն...

Յետոյ, նորէն ինքզինք զսպելով, աւելցուց հանդարտութեամբ.

—Աւասիկ տասնեւհինգ տարի է որ կը կրեմ ինձ եղած ամօթալի նախատինքը։ Ո՛ն կորի՛ք... հիմա կը ջախջախեմ ձեզ։

Մարքիզն արբեալ մարդու մը պէս գեղեւելով կը քալէր։ Դեռ այն ապշեցուցիչ տպաւորութեան ներքեւ էր, զոր Պ. Մորէլի յանկարծական երեւումը պատճառած էր իրեն։ Այն ժամուն, իւր գաղափարաց մրրկին մէջ, լրտեսութիւնն յստակապէս կը նշմարէր։ Գայթակղութիւնն անդարմանելի պիտի լինէր։ Կը յիշէր այն երկար ժամանակ համբերող ա-

(Շարունակելի)

թեան։ Բայց միեւնոյն ժամանակ բազմաթիւ օրինակները հաստատում են արիւնախառնութեան վատ հետեւանքները սերունդի վրայ, թուլակազմ, հիւանդոտ, բթամիտ, խուլ եւ համր երեխաները մեծ մասամբ այդպիսի ամուսնութիւնների պտուղ են։ Ճիշդ գիտողութիւններ ցոյց են տալիս թէ ամուսնութիւնն որքան վնասակար է ազգականների մէջ։

Լէօպօլտ Օլիէն զարմանում էր եւ երկար ժամանակ չէր կարողանում բացատրել, թէ ինչու մի քանի տեղերում երեխաների ատամները երրորդ, մինչեւ անգամ չորրորդ տարին էր դուրս գալիս, եւ այն ժամանակ նա պարզեց այդ երեւոյթը, երբ համոզուեցաւ, որ այդ տեղերում բնակիչների մէջ ընդունուած էր ամուսնութիւնը ազգականների մէջ։ Փրէնսը Գիվլին հաւաքեց մօտիկ ազգականների մէջ կատարուած 121 ամուսնութիւններ, որոնցից 22 ամուսնութիւն ամլութիւն էր պատճառել եւ մի քանի վիժումն, 17 անկանոն ծնունդ ունէին, մօտ 17 ընտանեաց մէջ երեխաները ծնուել են աւելորդ մատներով։ Հօուն պատմում է 17 արիւնախառն ամուսնութիւնների մասին, որոնք 95 երեխայ լոյս աշխարհ էին տուել, որոնցից 44 խելօտներ (ապուշ), 12 խուլացաւոտներ, մի խուլ, մի կաղճահատակ, եւ միայն 37 փոքր ինչ առէջ կատարեալ կազմուածքով էին։ Փաստեր բերել բաւական է, բոլոր տեղեկութիւնները էլ հաստատում են բնութեան մեծ օրէնքի ճշմարտութիւնը, որ արիւնախառնութիւնը եւ մօտիկ ազգականների մէջ կատարուած ամուսնութիւնը շատ վնասակար են։ Իւրաքանչիւր մարդ միայն իր վրայ պիտի չմտածի եւ իր յիմարութեամբ սերունդը չխանգարի։

Այս բոլոր ասածներից երեւում է որ, ժամանակին կատարուած ամուսնութիւնը կեանքը երկարացնում է, կանխիկ ամուսնութիւնը ընդհակառակն կարճացնում։ Առողջ սերունդ ունենալու համար, ամուսնացողները պիտի առողջ եւ չափահաս լինեն, նոյն մէջ մօտիկ ազգականութիւն կամ արիւնախառնութիւն պիտի չլինի, մարդու եւ կնկայ տարիները շատ չպիտի տարբեր լինեն։ Առողջապահական սկզբունքների վրայ հիմնուած ամուսնութիւնը ճշմարիտ եւ խաղաղ կեանքի աղբիւր է, ազնիւ սէր է մտնում ընտանեաց անդամների մէջ, եւ սերունդի բարոյական եւ ֆիզիքական զարգացման կանոնաւոր ընթացք է տալիս։

(Առողջապահական Թերթ, Երեւան)

◆

ՂԱԼԱԹԻԱ

—o—

. . . Խմբագրապետ

Ս. Եկեղեցւոյս մէջ պատահած գողութեան նոր դէպքին վերաբերմամբ Պատ. լրագրոյդ 3491 թուով մի խմբագրական տեղեկութիւն եւ յաջորդին եւս մասնաւոր նամակ մը հրատարակեալ էր։

Թաղական խորհուրդս ըստ օրինի, եկեղեցւոյս ելեւմտական հաշուոց հետ, ընդհանուր գոյքերն եւս իւր նորընտիր անդամոց ներկայելու ատեն արձանագրեալ ցուցակաց հետ բաղդատման ատեն տեղի գտած չփոթութենէ մը ծագած թիւրիմացութեան արդիւնք նկատելով սոյն կրկին հրատարակութիւններն, կը փութայ այսու ի պաշտօնէ յայտարարել թէ Ս. եկեղեցւոյս մէջ նոր գողութիւն մը չէ պատահած, եւ ոչ իսկ թանկագին նիւթերէն բան մը կորսուած։

Խնդրեմք ի Ձէնջ, Խմբագրապետ Տէր, հրատարակել զայս ի բուժումն գայթակղեալ մտաց։

Ի գլխոյ Թաղական Խորհրդոյ

Ատենադպիր Ատենապետ

Գ. Ա. Ռուբինեան, Զարդար. . .

Ղալաթիա 1/13 օգոստոս 1883

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ
Կ. Ս. ԻՒԹԻՒՃԵԱՆ

ՏՕՔԹԷՕՐ Մ. ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ

Պատիւ ունի ծանուցանել Արգոյ հասարակութեան՝ որ այս անգամ Սամաթիա Պալըգլը Մանասթըր փողոցը թաղ. պազար կից տունն եկած ըլլալով, բաց ի ուրբաթ օրերէ ամեն օր առաւօտները մինչեւ ժամը հինգ եւ կէս օրէն վերջը ժամը իննէն մինչեւ երեկոյ տունը պիտի գտնուի։ Ուրբաթ օրերը ժամը 6էն մինչեւ 9 իրեն դիմող հիւանդք ձրիապէս պիտի դարմանուին։

ԼՈՒՍԱՆԿԱՐԻՉ
ՆԻԿՈԼԱՅԻ ԱՆՏՐԻՈՄԷՆՕ

—o—

Մուրատ Պազար, թիւ 99

Ինն տարիէ ի վեր հաստատուած է, ինչ ալ քան տարիէ հետէ կ՚աշխատի այս արուեստի մէջ։ Այս անգամ Եւրոպայէն ընդունած է ամեն տեսակ տեսարաններ պարունակող վարագոյրներ, բարէ ՝ բրօնզէ, կամ ո՛չ բարէ, եւ լուսանկարչական արուեստի նորագոյն գիւտերը, կարող է նաեւ ամզոտ ժամանակաց մէջ նոյնչափ պայծառ լուսանկարներ հանել որչափ արեւափայլ օրեր։ Նաեւ 50–60 անձի կրնայ լուսանկարներ ընդհանէ։ Գիները չափաւոր են։ Յաճախորդք ամեն կերպիւ գոհ պիտի լինին։

30—16

ՏՕՔԹ. Մ. Հ. ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Տօքթ. Մ. Հ. Մինասեան պատիւ ունի ծանուցանել արգոյ հասարակութեան թէ, հիւանդներ պիտի ընդունի ամեն առտու մինչեւ ժամ 3, եւ չորեքշաբթի կէս օրէն ետքը, Բէրա, Էմին Ճամի փողոց (Այնալը չէշմէ) թիւ 45 իւր տունը, ուր շաբաթ օրերը, կէս օրէն ետքը, ձրի պիտի դարմանէ աղքատ հիւանդները։ Երկուշաբթի, չորեքշաբթի եւ ուրբաթ օրերը առաւօտեան ժամ3էն մինչեւ 6 Եէնի Ճամիի հրապարակին Այասէվիքեանի դեղարանը կը գտնուի։

50—5

VICHY
ՎԻՇԻ

Վալբօթոն, փողոց 22 Պալա.

Մոնաքօ.

GRANDE GRILLE — Աւշայոց, ամարութիւնք, մարսողական ճանապարհաց հիւանդութիւնք լեարդի եւ փայծաղի խցումն, ներքին գործարանաց խցմունք մաղձային քար եւ այլն։

HOPITAL. — Մարսողական ճանապարհաց հիւանդութիւնք ստամոքսի, ծանրութիւն, դժուարամարսութիւն, ախորժակի պակասութիւն ստամոքսի, ջղային, անմարսութիւն։

CÉLESTINS. — Երիկամանց եւ փամփուշտի ախտութիւնք, միզական աւազ եւ միզական քար, յոդացաւ, շաքարախտ (Տիապէթ), ալպիւմին ցամիզական (Ալպիւմինիւրի)։

HAUTERIVE. —Երիկամանց եւ փամփուշտի ախտութիւնք, աւազ քար, յոդացաւ, շաքարամիզութիւն ստամոքսոյ—միզական։

Պարիւրին անունը պէտք է փնտռել շիշերուն քաղուէլին վրայ։

Ամեն դեղագործաց եւ դեղավաճառաց քով կը գտնուի։

ՖՐԷՏ. ԼԷՅԼԱՆՏ
ՇՈԳԵՆԱՒԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ
ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՇՈԳԵՆԱՒՔ

Որ կանոնաւորապէս կը բանին Լիվըրբուլ եւ Արեւելքի մէջ.

Անուանք	Թոնոյ	Անուանք	Թոնոյ
Ալճէրեան	2,500	Ֆլավեան	3,700
Աւստրեան	2,500	Ֆլորենտեան	3,700
Անտալուզեան	2,500	Ֆրիզեան	3,700
Արաբեան	2,500	Իպերեան	5,500
Արմենեան	3,700	Իտալեան	5,500
Պավարեան	6,000	Իստրեան	5,500
Պուլկարեան	6,000	Լեւանտեան	2,200
Քօսմոփոլեան	800	Լիզպոնեան	2,500
Սայրէնեան	2,000	Լիոնեան	800
Տօրոս	700	Օթթոման	700
Եգիպտեան	3,700	Պերսեան	3,800
Ֆլանտրեան	3,700	Վալենտեան	6,800
Ֆլամանեան	3,700	Վենետեան	6,800

Ցուցուած շոգենաւը, նաւապետ Առմըսդրօնկ, ընդհանուր վաճառքով Լիվըրբուլէն մայրաքաղաքս հասնելով քիչ օրէն կրկին պիտի վերադառնայ։

Շաբաթական շոգենաւներու նոր գիծ մը հաստատուեցաւ Լիվըրբուլի եւ Պոսդընի միջեւ, եւ ստորագրեալս հեռագրով զատ ուրիշ վաճառք կ՚ընդունին օրինաւոր սակագներով։

Ուղեւորներու համար ալ տեղաւորութեան կ՚ընդունի։

Աւելի մանրամասնութեանց համար դիմել առ

ԼԷՕՆԱՐՏ ԼԱՖՕՆՏԷՆ

Գործակալ

թիւ 34, 35, 36, Եէնի Միւլէք խան, Ղալաթիա

Նաւատերք, Պարոնայք Ֆրէտ, Լէյլանտ եւ ընկ. Լիվըրբուլ

Գործակալութիւնք

Կ. Պոլիս, Լէօնարտ Լաֆոնտէն.

Զմիւռնիա, Պ. Պ. Քարվըր Եղբարք.

Աղեքսանդրիա, Կ. Լ. Վաճման եւ ընկ.

Մալթա, Ա. Քամիլըրի.

Շիրա, Ա. Մ. Մավրօկօրտադոյ.

Զմիւռնիա, Պ. Ռեյգօլ եւ ընկ.

ՄՈՍ
ՇՈԳԵՆԱՒԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

Լիվըրբուլ եւ Միջերկրական ծովու բանող շոգենաւք

Անուանք	Թոնոյ	Անուանք	Թոնոյ
Քէոբս	4,200	Ռամզէս	3,000
Ֆարօս	4,000	Նեբիթ	3,000
Օսմանլը	4,000	Բելլա	3,000
Սեսոստրիս	3,250	Իպիս	2,600
Թեպէ	3,250	Ասսիրիա	1,700
Մեմֆիս	3,250	Լօտոս	800
Նեյլ	3,250	Օլիմպոս	800
Մենեֆթէ	3,250	Սեթի	750

Բեռ— շոգենաւը օգոստ. 6ին Սուլինայէն պիտի գայ եւ օգոստ. 18 ին ուղղակի Լիվըրբուլ պիտի երթայ։

Վերոյիշեալ շոգենաւք շքեղապէս յարդարուած են ճամբորդներու համար

Դիմել առ Ժ. Թ. ՌԻԻԹՕԼ եւ ԸՆԿ.

Գործակալ

Միչյանըրզ սօգագ, Պոլիս

կամ առ Պ. ՆԷՎԻՑԼ Լ. ՄԱԼԹԱՍ

թիւ 1 եւ 3, Նարլեան խան,

Վոյվոտա փողոց, Ղալաթիա.

Տնօրէնութիւն, Լիվըրբուլ,

ՃԷՅՄՍ ՄՈՍ եւ ԸՆԿ.

31, Ճէյմս Սդրիդ, Լիվըրբուլ.

Գործակալութիւնք.

Աղեքսանդրիա	Ռ. Ճ. Մոս եւ Ընկ.
Պէյրութ	Յ. Բաթթալեալ
Կ. Պոլիս	Ց. Վ. Ռիւթօլ եւ Ընկ.
Դարդանէլ	Ֆրանք Քալվէրթ
Ճիպրալթար	Սմիթ, Իմոս եւ Ընկ.
Մալթա	Սմիթ եւ Ընկ.
Իսքէնտէրուն	Լէվի, Ֆրանք եւ Ընկ.
Զմիւռնիա	Պ. Ք. Ռեյիթալ եւ Ընկ.
Շիրա	Ն. Ք. Բեգրօբուլոյ

ՓԱՓԱՅԵԱՆԻ
ՇՈԳԵՆԱՒԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

Լիվըրբուլ, Միջերկրական եւ Օտեսայի մէջ կանոնաւորապէս բանող

ՇՈԳԵՆԱՒՔ

Անուանք	Թոնոյ	Նաւապետք
Այա Սոֆիա	3,000	
Արգոյ	2,500	Ռոճըրս
Արգատիա	2,500	Քրուլքշանք
Լեսպիա	2,500	Ռեխըս
Մաքետոնիա	2,500	Մարշ
Պալմիրա	2,800	Ֆօթըրճիլ

Այս շոգենաւք կրն ճամբորդներ ալ առնին։

Ընկերութիւնն օրինաւոր գներով վաճառք կ՚ընդունի Եւրոպական երկիրներու եւ Ամերիկայի համար։

Ամեն դիւրութիւն եւ հանգստութիւն կը տրուին ուղեւորաց։

Դիմել առ ԴԱՆԻԷԼ ԲԱԲԱ ԵՒ ԸՆԿ.

Գործակալ

Ն. ԲԱՔԷԼ ԷՆԷ
ՇՈԳԵՆԱՒԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Մարսիլիա եւ Բոնէ մէջ կանոնաւորապէս բանող

Մեկնում Մարսիլիայէն ամեն տասն եւ հինգ օրն անգամ մը չորեքշաբթի օրերը։

Ուղեւորք եւ ապրանքներ

Տրապիզոն, Պաթում եւ Բոզի պիտի երթայ Լա Մեզ շոգենաւն, որ օգոստ. 15ին Մարսիլիայէն եւ 22ին Կ. Պոլսէն մեկնի։

Մարսիլիա երթալիք յառաջիկայ շոգենաւն է Ալժերի, որ օգոստ. 16ին հոս կ՚սպասուի, եւ նոյն օրը իրիկուան ժամ 4ին պիտի մեկնի։

Նաւողչէքի, ուղեւորութեան եւ այլ տեղեկութեանց համար,

Դիմել առ գործակատարն

ԼՈՐԱՆ ՐԸԳՈՒԼ

Մումհանէ փողոց, թիւ 114

ՔԻՒՆԱՐՏ
ՇՈԳԵՆԱՒԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ
ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՇՈԳԵՆԱՒՔ

Որ ամեն տասն հինգ օրը մէկ կը բանին Լիվըրբուլ եւ Միջերկրական մէջ.

Անուանք	Թոնոյ	Անուանք	Թոնոյ
Օրանթէս	7,000	Մալթա	3,000
Աթլաս	3,000	Մարաթոն	2,500
Ալեփփօ	3,000	Նեմօ	2,500
Պարթիա	4,600	Բալմիրա	5,000
Պաթավիա	3,800	Բաթրիա	3,200
Պալթիք	2,500	Բաղարըա	3,000
Պօթնիա? Քաստ?	1,200	Սերվիա	7,800
Սեֆալոնիա	5,000	Սիտոն	4,600
Քարթաճէնա	4,700	Սամարիա	3,000
Շերպուրկ	2,000	Սամարիա	3,000
Տեմերարա	2,500	Սկիթիա	3,000
Կուպա	4,000	Թարիֆա	3,000
Քետար	2,500	Թրինիտատ	2,500
Մարաթոն	3,000		

Թարիֆա շոգենաւը, նաւապետ Մարթին. Լիվըրբուլէն եկաւ զանազան վաճառքներով, եւ արագապէս հոն պիտի վերադառնայ։

Ստորագրեալս արտօնութիւն ունի ճամբորդ եւ վաճառք ընդունիլ Նիւ Եորքի եւ Պոսդընի, ինչպէս նաեւ Միացեալ–Նահանգաց ուրիշ կողմերուն համար՝ օրինաւոր սակագներով։

Դիմել առ

ԹՈՄԱՍ Զ. ՃՈՆ, Գործակատար.

թիւ 1 Քիւչիւք Հավիլ փաշա խան

Ղալաթիա։

HUILE DE HOGG
ՄՈՐՈՒ ՁԿԱՆ ԲՆԱԿԱՆ ԻՒՂ

Որոյ ազդուութիւնն հաստատուած է 25 էն աւելի տարիներու փորձով հետեւեալ հիւանդութեանց համար։ Կուրծքի հիւանդութիւն, թոքախտ, թոքառաջեց հիւանդութիւն, հարբուխ, յամառ հազ, խոյլ, ուշայլին դեղձերու ուռոյցներ. մորթի հիւանդութիւնք, սրքեւն, ոսկրային դաշտան, ընդհանուր տկարութիւն եւ այլն. Նաեւ տկար եւ փափկակազմ տղաքները զօրացնելու համար շատ դիւրաւ կը խմուի։

Զգուշանալու է սովորական իւղերէն եւ մանաւանդ անոնցմէ որ շահամոլական նպատակներով բնական իւղերու տեղ եւ իբր թէ անոնցմէ աւելի ազդուութիւն եւ ախորժ համ տալու համար շինուած են։ Այն իւղերն ուրիշ բան չեն բայց միայն ստամոքսը ընդդունիլն զզուեցնելու եւ հոգնեցնելու. երբեմն շատ վտանգաւոր ալ կրնան ըլլալ։

Բնական եւ զուտ ձկան իւղ գտնելու ապահովութեան համար պէտք է գտնել ՀՕԿԻ ԻՒՂԸ, որ եռանկիւնի շիշերով կը ծախուի։ Պահանջել Հօկի անունը եւ Բարիզի բժշկական ճեմարանին քիմիական գործոց գլուխ Պ. Լըսէօրի վկայութիւնը որ իւրաքանչիւր շիշի էթիքէթին վրայ կը գտնուի։ Տեղս Սուլթանի եւ այլ Պոլսոյ համբաւաւոր դեղավաճառացքով կը գտնուի։

1883 տարւոյ յունուար 1 էն սկսեալ Հօկի մորիւ ձկան բնական իւղի շիշերուն էթիքէթներուն վրայ Գաղիոյ կառավարութեան կնիքն պիտի գտնուի. ուրեմն այս մասին ուշադրութիւն ընելու է։

Գործարանի նշանը։

Hogg هوغ

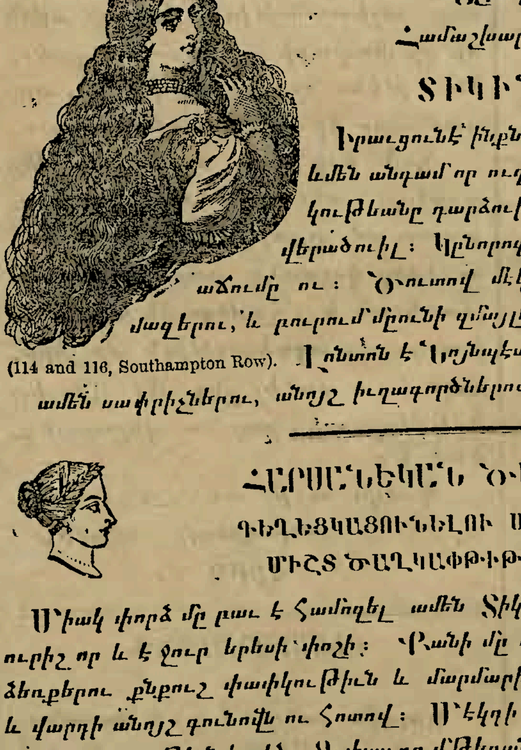

(114 and 116, Southampton Row).

Աշխարհէի զարմանալիքը։
Համաշխարհային Մազի Նորոգիչը։
ՏԻԿԻՆ Ս. Ա. ԱԼԼԷՆԻ

Իւրաւցունէ ինքն իսկ գերածայր կատարելութիւն, որով ամեն անգամ որ ուզուի կրնայ մազերը իրենց առջի գեղեցկութեանը դարձուիլ, ու իրենց թարմ գոյնին ու փայլին վերածուիլ։ Կընորոգէ մազերուն կենդանութիւնը, ոյժը եւ աճումը ու։ Կ՚ուռուռ մէկդի կ՚ընէ թեփը։ Ընտնման Նորոգիչէ մազերու, եւ բուրումնաւոր մրուն զմայլելի եւ առատ։ Գլխաւոր մթերանոցը Լոնտոն է (114 and 116, Southampton Row). Նոյնպէս Բարիզ ու Նիւ-Եորք։ Կը վաճառուի ամեն սափրիչներու, անոյշ իւղագործներու եւ անգլիացի դեղագործներու քով։

ՀԱՐՄԱՆԵԱՆՆ ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ
ԳԵՂԵՑԿԱՑՈՒՑԻՉ ՄԱՐՄՆՈՑ ԳՈՅՆԸ
ՄԻՇՏ ԾԱՂԿԱՓԹԻԹ, ՄԻՇՏ ԹԱՐՄ։

Միակ փորձ մը բաւ է համոզել ամեն Տիկին որ այս ծաղկընթը կը գերազանցեն ուրիշ որ եւ է ջուր երեսի փոշի։ Քանի մը վայրկեանի մէջ երեսի, վզի, թեւերու եւ ձեռքերու քնքուշ փափկութիւն եւ մարմարիոնի ճերմըկութիւն, հանդերձ լիլակի եւ վարդի անոյշ գունովն ու հոտով։ Մէկդի կ՚ընէ թեփը, երեսի ցանը արեւայրուք, եւ ամեն բրտութիւն եւ բիծ։ Գլխաւոր մթերանոցը Լոնտոն է (114 and 116, Southampton Row). Նոյնպէս Բարիզ ու Նիւ-Եորք։ Կը վաճառուի սափրիչներու, անոյշ իւղագործներու եւ անգլիացի դեղագործներու քով։

★ ԿԵԱՆՔ, ԱՃՈՒՄՆ Ի ԳԵՂ. ՄԱԶԵՐՈՒ ★

ՄԷԼՐՈԶ
ՄԱԶԵՐՈՒ ՄԵԿ ՀԱՏԻԿ ՆՈՐՈԳԻՉ։

Իր մէջը կը բովանդակէ ամեն յատկութիւն որով առատ մազ մը, որ "Բնութեան գեղեցիկ Պսակն" է, կրնայ պահպանուիլ ու նորոգուիլ. Մէլրոզը ներկ չէ։ Մէլրոզ գործածէ, երբ որ մազերու գլխէ ճերմակ իյնայ կամ ճերմըկին։ Մէլրոզ գործածէ, երբ որ մազերդ սկսին թափիլ, եւ կամ երբ որ թեփոտին։ Կը վաճառուի երկու չափ շիշով, ամեն դեղագործներու քով եւ անոյշ իւղագործներու։ Գլխաւոր մթերանոցը Լոնտոն է (114, Southampton Row). Նոյնպէս Բարիզ ու Նիւ-Եորք։

☞ Տիկին Ս. Ա. Ալլէնի "Համաշխարհային Մազի Նորոգիչը" "Հարմանեան Օժանդակութիւնը" եւ "Մէլրոզ Մազերու Նորոգիչը" կը վաճառուին։

ՀՐԴԵՀԻ ԴԷՄ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԻՒՆ

NORTH BRITISH AND MERCANTILE Insurance company		NORTHERN Assurance company	
ՆՈՐԹ ՊՐԻԹԻՇ ԷՆՏ ՄԸՐՔԸՆԹԱՅԼ		ՆՕՐԹԸՐՆ	
Լոնտրայի եւ Էտինպուրկի ապահովութեան ընկերութիւն	Անգլ. Լիր.	Լոնտրայի եւ Էպէրտինի ապահովութեան ընկերութիւն	Անգլ. Լիր.
Արտօնեալ դրամագլուխ	3.000.000	Բաժանորդագրեալ դրամագլուխ	3.000.000
Բաժանորդագրեալ »	2.000.000	Վճարեալ դրամագլուխ	300.000
Վճարեալ դրամագլուխ	500,000	Պահեստի դրամ հըրդեհի պատահարաց դէմ	778,889
Պահեստի դրամ հըրդեհի պատահարաց դէմ	1,274,661	Կեանքի պատահարաց դէմ պահեստի դրամ	1,670,519
Կեանքի պատահարաց դէմ պահեստի դրամ	3,355,529		2,748,408
	8,630,190	Հրդեհի մուտքն հասոյթ 1882 տարւոյ	460,126
Հրդեհի մուտքն հասոյթ 1882 տարւոյ	1,157,124	Կեանքի մուտքն հասոյթ 1882 տարւոյ	245,161
Կեանց մուտքն հասոյթ 1882 տարւոյն	484,798		705,287
	1,641,922		

Ստորագրեալք իրենց բազմաթիւ յաճախորդաց եւ այս քաղաքիս ընդհանուր հասարակութեան կը ծանուցանեն թէ իրենք վերոյիշեալ երկու ընկերութեանց միացեալ գործակատար ընտրուած ըլլալով, այնպիսի դրութեան մը մէջ կը գտնուին, որով հրդեհի դէմ ապահովութեան մեծ դիւրութիւններ կը մատուցանեն։

Ապահովութեանց կարգադրութիւնները կը բաշխուին երկու ընկերութեանց մէջ համեմատական բաժանումէ մը, եւ այսպէս ապահովութեան եւ դիւրութեան մեծ ապահովութիւն ըլլալով՝ Ընկերութիւնս ալ կրնայ աւելի մեծագումար ապահովութիւն բաղդին ներկայացնել։

Գրեթէ ամեն կարգի վտանգաւոր ապահովութիւնք կրնան ընդունուիլ, ինչպէս Բերայի, Ղալաթիոյ եւ Պոլսոյ մէջ, նոյնպէս մօտակայ քաղաքները, գիւղերն, գաւառները։

MARITIME
Insurance Cie limited of Liverpool
Capital Lt. 500,000
ՄԱՐԻԹԱՅՄ
Ծովային ապահովութեան ընկերութիւն

Դրամագլուխ 500,000 Անգլ. Լիրա

Ստորագրեալք, շոգենաւերը, առագաստանաւերն եւ անոնց մէջի վաճառներն ու կարասիները խիստ օգտակար պայմաններով ապահովելու իշխանութիւն առած են ընկերութեան կողմէ։

Գիներուն եւ այլոց վրայ տեղեկութիւն առնել ուզողք պէտք է դիմեն Ղալաթիա Քօմիսիօն խանի անկիւնը՝ երկաթէ կամուրջին վրայ նայող սենեակն ու Տնօրէն ամեն գործառնութեանց Գործակատարն յիշեալ Ընկերութեան

ԳՌՕՆԻԿ Ց. ՍԵՐՈԲԵԱՆ ՃՕՀՆ ՌԱՌԼ

ԴՐԱՄԱԿԱՆ

ՂԱԼԱԹԻՈՅ ՊՕՐՍԱ

Ղալաթիա 3 օգոստ.

ԸՆԹԱՑՔ ՓՈԽԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ

(Օսմ. ոսկին 100 ղրուշի հաշուով)

Լոնտրա 3 ամիս, ղրշ. 110, առ Անգլ. լիր.

Փարիզ 3 » Ֆր. 23 առ Օսմ. լիր.

ԸՆԹԱՑՔ ԱՐԺԵԹՂԹՈՑ

Օսմ. Քօնս. զոցուեցաւ	(գ. կ.)	11,27
բացուեցաւ		11,30
կէս օրին		11,30
Եգիպտ. միաց. բաց ոսկի	(գ. կ.)	79,25
		Անգլ. լիր
Սօսիէթէ Ժէնէրալ 6 %		4,23
» Օթօման		4,10
Կ. Պոլսոյ Պանքան		8,10
Քրէտի Ժէնէրալ 6 %	Օսմ. լիր	7,36
Փոխ. 1863 (Մուլթան) 6 %	Ֆր.	71
» 1865 » 6 %		66
» 1869 (Բիւնար) 6 %		58,
» 1872 (Պօն ախ. Թրեզօր)		20,50
» 1873 (Բիւնար) 6 %		52
Ռումէլիի երկաթուղի		52 75
Լաւրիում	(գ. կ.)	160
Թրամուայ	Օսմ. լիր	360
Թիւթիւն	»	1090
Հէվալէսիզ		32 1/2
Րէժոր		—

ԸՆԹԱՑՔ ԴՐԱՄՈՑ

(Օսմ. ոսկին 100 ղրշէն)	Ղրշ.
Անգղիական ոսկի	110 2
Գաղղիական »	87 24
Բօլ	90 6
Գրիմից	51 20
Գառավոն թուղթ (զարիֆ)	920
» արծաթ (նոր)	90 5
Մէճիտիէի տարբերութիւն	108 2
Վեցնոց	104
Հինգնոց	103 30
Մէթալիք	100 30

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊՕՐՍԱ

	Լոնտրա 14 օգոստոս
Անգլ. Քօնս.	100 5/16
Օսմ. »	10 1/2
Փոխ. 1865	13 1/4
» 1869	11 1/2
» 1871	72
» 1872	19
» 1873	10 3/8
» 1877	85 1/8
Պանք Օթօման	19 1/2
Ռուս. փոխ. 73ի	87 1/8
Եգիպտ. միացեալ	71 1/8
» արտօնաւոր	93 1/4
Տայրա Սանիէ	69 1/4
Փոխ. Ռօշիլտ	90 3/4
Փոխանակագիր Փարիզի վրայ	25,555

	Փարիզ 14 օգոստոս	
Գաղղ. Քօնս. 4 1/2 0/0	109,15	
» » 3 0/0	80,30	
Օսմ. Քօնս.	10, 82	
Փոխ. 1865	Ֆր.	
» 1869		57
» 1873		52
Օսմ. Երկաթուղի		53,25
Պանք Օթօման (գ. կ.)	746 25	
Քրէտի Լիոնէ (գ. կ.)	570	
Ռուս. փոխ, 5 առ 0/0 (1877)	93 3/4	
» » Արեւելեան	—	
Իտալ. Քօնս.		90 75
Եգիպտ. միացեալ	361 25	
Փոխանակագիր Լոնտրայի վրայ	59 1/4	

	Վիէննա 14 օգոստոս
Փոխ. Լոնտրայի վրայ	119,90
Ռումէլիի երկաթուղի	24 70

ԿԷՍ ՕՐ 4,55